

RAPPORT

Drugsgeweld in België

Intimidatie, reputatie en de
onderwereld

Astrid De Schutter

vlaams
vredesinstituut

RAPPORT

Drugsgeweld in België: intimidatie, reputatie en de onderwereld

Colofon

Drugsgeweld in België: intimidatie, reputatie en de onderwereld

© Vlaams Vredesinstituut, Brussel, december 2024

ISBN: 9789464074314

Auteur: Astrid De Schutter

Redactie: Annemarie Estor, De Zinnenwinkel

Druk: artoos group

Verantwoordelijke uitgever: Nils Duquet, Leuvenseweg 86, 1000 Brussel

Disclaimer Hoewel het Vlaams Vredesinstituut uiterste zorgvuldigheid heeft betracht bij de redactie van dit document, kan het niet aansprakelijk worden geacht of gesteld voor mogelijke vergissingen of onvolledigheden. Tevens wordt geen enkele vorm van aansprakelijkheid aanvaard voor enig gebruik dat een lezer van dit document maakt.

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	4
1 De drugsmarkt	8
1.1. Illegale drugshandel	8
1.2. Drugscriminaliteit in België	11
2 Belgisch drugsgeweld	17
2.1. Vuurwapengeweld	17
2.2. Aanslagen met explosieven	24
2.3. Mogelijke uitbreiding van geweld	27
3 Dynamieken van het Belgische drugsgeweld	30
3.1. Geweld als intern reguleringsmechanisme	30
3.2. De aard van de drugsmarkt	34
3.3. Een nauwe verwevenheid met de Nederlandse drugsmarkt	36
3.4. Verstoring van de markt door politieinterventies	37
3.5. “Crime as a service”	38
3.6. Van de onder- naar de bovenwereld	41
4 Conclusie	43
4.1. Omvang en aard van het drugsgeweld in België	43
4.2. Dynamieken die het drugsgeweld beïnvloeden	45

Inleiding

De voorbije jaren was het thema ‘drugsgeweld’ niet uit de internationale media weg te denken. Op 17 april 2024 berichtte de Zweedse krant *Expressen* over een 28-jarige man die neergeschoten werd door leden van de rivaliserende drugsbende Dalen Network. Het doel van deze aanslag was het neutraliseren van de competitie om zo hun territorium in de drugshandel in Umeå over te nemen.¹ Op 17 mei 2022 meldde de Italiaanse krant *Il Messaggero* dat in Rome veertien mensen gearresteerd werden die deel uitmaakten van een drugsbende die de voorbije jaren verschillende geweldsfeiten hadden gepleegd, waaronder poging tot moord, marteling, ontvoering en brandstichting. De bende had zelfs een speciale martelkamer ingericht om hun ongenoegen te uiten op wie hun schulden niet kon betalen.² Een tragisch voorbeeld van het zoveelste incident van drugsgeweld in Marseille was de dood van een 28-jarige man, gemeld in de Franse krant *La Provence*, die bekendstond voor drugsgerelateerde misdrijven en doorzeefd werd met kogels toen hij buiten een plaatselijke bar stond op 18 februari 2023.³

Ook in de Belgische media werd de voorbije drie jaar in toenemende mate over drugsgeweld gerapporteerd. Op 1 augustus 2024 werd bijvoorbeeld een explosief tot ontploffing gebracht tegen de gevel van sportclub FBP op de Krijgsbaan in Morsel, meldt *De Standaard*. De club is eigendom van de broer van Z., een gekende drugs crimineel.⁴ In de Gasthuishoevestraat in Merksem werd op 16 april 2024 het huis van veroordeeld drugssmokkelaar I.E.L. bestookt met vuurwerk en brandstof.⁵ *Het Laatste Nieuws* berichtte over een schietpartij in Boom, waarbij een 32-jarige man, een handlanger van een gekende drugsbaas, werd neergeschoten.⁶

Gebaseerd op de Belgische mediaberichtgeving alsook de uitspraken door onder andere nationaal drugscommissaris Ine Van Wymersch⁷ en Antwerps Burgemeester Bart De Wever⁸, lijkt in ons land het drugsgeweld te zijn toegenomen. Dit geweld kan verschillende vormen aannemen: van het bestoken van woningen en handelspanden met brandbommen en vuurwerk tot het neerschieten van drugsrivalen midden op drukbezochte winkelstraten. Is er daadwerkelijk sprake van een stijging van drugsgerelateerd geweld, en hoe manifesteert dit geweld zich?

Onderzoek⁹ toont aan dat verschillende dynamieken een invloed hebben op de frequentie en manifestatie van drugsgeweld in Europa. In belangrijke mate worden de omvang en de aard van het geweld bepaald door ontwikkelingen op de drugsmarkt. Enerzijds zijn er de interne marktdynamieken zoals de aard van de drugsmarkt en de intensiteit van de concurrentie; anderzijds kunnen ook interventies van buitenaf (zoals bijvoorbeeld politie-interventies) de marktstabiliteit verstoren en dus ook de frequentie en manifestatie van het drugsgeweld beïnvloeden.

Naast Nederland staat België bekend als dé drugshotspot van Europa. Cannabis en synthetische drugs worden lokaal geproduceerd, vervoerd en gedistribueerd over de Europese consumentenmarkt en daarbuiten. Door zijn grote haven in Antwerpen is België ook een aantrekkelijk aanmeerpunt voor de invoer van drugs (voornamelijk cocaïne), die van hieruit verder verspreid worden over de Europese drugsmarkten. Behalve als ‘drugslaan’ staat België ook gekend als een ‘wapenland’. Er is een grote beschikbaarheid van wapens die drugscriminelen kunnen aanwenden om hun drugsgeseguleerde activiteiten kracht bij te zetten. Deze hebben ook de intensiteit van het geweld doen toenemen. Niet enkel vuurwapens, maar bijvoorbeeld ook handgranaten, pyrotechnisch materiaal en brandversnellers worden binnen het drugsmilieu ingezet voor bescherming, intimidatie en vergelding.

Bijzonder zorgwekkend is dat het geweld niet langer beperkt blijft tot afrekeningen binnen het criminele milieu. Ook buitenstaanders worden getroffen. Om de Belgische burger adequaat te kunnen beschermen tegen dit soort geweld en om actief en efficiënt op te kunnen treden tegen drugscriminaliteit is het belangrijk om een duidelijk overzicht te hebben van de dynamieken die dit criminaliteitsfenomeen met zich meebrengt.

Dit onderzoek heeft dan ook tot doel om de karakteristieken en dynamieken van het drugsgeweld in België in kaart te brengen, om op die manier bij te dragen aan een geïnformeerd en onderbouwd beleid voor de preventie en de aanpak van dit drugsgeweld.

Hiertoe worden volgende onderzoeksvragen in deze studie beantwoord:

- 1 Wat is de omvang en de aard van het drugsgeweld in België?
- 2 Welke dynamieken beïnvloeden het drugsgeweld in België?

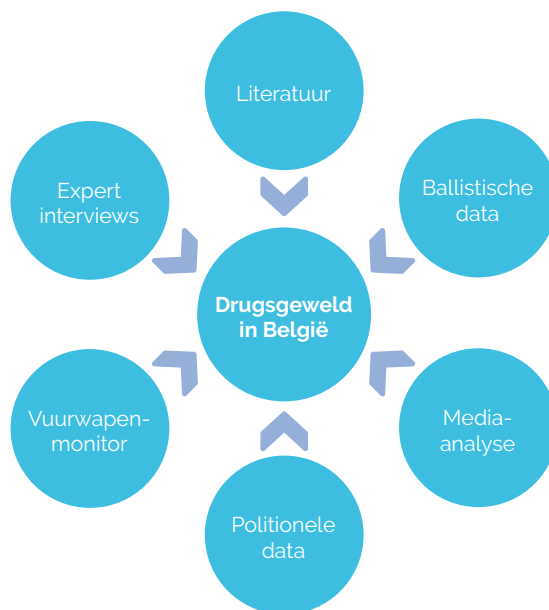
De term ‘drugsgeweld’ kan op een breed aantal situaties van toepassing zijn. Om een onderscheid te maken tussen de verschillende vormen van drugsgeweld maken wij in dit rapport gebruik van het tripartite model van Goldstein¹⁰. Het model van Goldstein onderscheidt drie vormen van drugsgeseguleerd geweld. Ten eerste bespreekt hij psychofarmacologisch geweld, namelijk geweld gepleegd onder invloed van drugs. Een tweede vorm is economisch-compulsief geweld: hier wordt geweld gebruikt om aan financiële middelen te geraken om de drugsverslaving te onderhouden. Ten slotte is er systemisch geweld, geweld dat gepaard gaat met de dynamieken van de illegale drugsmarkten. In deze studie bakenen we onze definitie van geweld af tot deze laatste vorm van Goldsteins tripartite model, namelijk systemisch geweld.

Er zijn geen eenduidige databronnen beschikbaar die een volledig overzicht kunnen geven van het drugsgeweld in België. Daarnaast zijn er verschillende dynamieken die een invloed hebben op de frequentie en zichtbaarheid van geweld in het drugsmilieu. Om de complexiteit van dit fenomeen in kaart te brengen, worden in dit onderzoek dan ook verschillende informatiebronnen samengelegd.

Methodologie

Om bovenstaande onderzoeksvragen te beantwoorden werd in deze studie gebruikgemaakt van een *mixed methodes*-aanpak die volgende componenten omvatte:

- Een totaal van elf **semigestructureerde expertinterviews** waarvan acht met politionele actoren uit de provincies Antwerpen, Limburg, Oost-Vlaanderen, Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Luik, één journalist en twee hoogleraren in de criminologische wetenschappen.
- Analyse van **politionele data** (criminaliteitsstatistieken Federale Politie, data aangeleverd door politiediensten);
- Een internationale **literatuurstudie** met de focus op drugsgeweld en het gebruik van geweld op illegale markten;
- De analyse van **ballistische data** van vuurwapens die onderzocht werden door het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) in het kader van een drugsonderzoek;
- Een **media-analyse** van het gebruik van explosieven in het drugsmilieu;
- **Media-analyse** op basis van onder andere de **Gun Violence Incident Monitor (GVIM)**. De GVIM werd ontwikkeld door het Vlaams Vredesinstituut en Textgain en is een onderdeel van de website www.gunviolence.eu, een online onderzoeksplatform voor alles wat te maken heeft met vuurwapengeweld in de Europese Unie. De GVIM verzamelt up-to-date informatie over vuurwapenincidenten voor alle 27 EU-lidstaten. De monitor maakt hiervoor gebruik van Artificiële Intelligentie en identificeert, verzamelt en analyseert persartikelen over vuurwapenincidenten in de lidstaten. Momenteel scant de monitor hiervoor meer dan 400 mediabronnen over de hele EU. De database van vuurwapenincidenten verzameld door de monitor start vanaf 1 januari 2022 en wordt continu geactualiseerd. De monitor verzamelt informatie over de daders, slachtoffers en omstandigheden van de schietpartij, alsook over de wapens zelf.

In de volgende hoofdstukken van dit rapport gaan we dieper in op de verzamelde data en de dynamieken die het drugsgeweld in België beïnvloeden. In Hoofdstuk 2 schetsen we kort de drugsmarkten verbonden aan de drie meest gebruikte illegale middelen in België, namelijk cannabis, cocaïne en synthetische drugs, en de drugscriminaliteit die deze met zich meebrengen. Hoofdstuk 3 richt zich op het drugsgeweld, waarbij we in eerste instantie de aanslagen met explosieven en het vuurwapengeweld in beeld brengen, maar ook oog hebben voor een mogelijke geografische uitbreiding van het geweld en het gebruik van andere modi operandi. In het vierde hoofdstuk gaan we dieper in op de verschillende dynamieken die het Belgische drugsgeweld beïnvloeden en in Hoofdstuk 5 belichten we op concluderende wijze de belangrijkste bevindingen van het onderzoek.

1

De drugsmarkt

De drugshandel is een van de meest lucratieve activiteiten voor de Europese georganiseerde misdaad.¹¹ Op basis van data van 2021 wordt de verkoopwaarde van de Europese drugsmarkt op minstens 31 miljard euro geschat. Drugsnetwerken beperken zich niet langer tot één bepaald product, maar zijn ook vaker betrokken bij de handel in verschillende soorten drugs.¹²

Het Belgische drugsgeweld wordt beïnvloed door allerlei gebeurtenissen op de interne en externe drugsmarkt. In dit hoofdstuk focussen we ons op de drie meest verhandelde illegale middelen in België, namelijk cannabis, cocaïne en synthetische drugs (voornamelijk amfetamine-typen, XTC en MDMA). We kaderen de Belgische dynamieken van deze drugsmarkten telkens binnen het grotere geheel van de Europese drugsmarkt. De aanwezigheid van deze drugsmarkten brengt ook heel wat drugscriminaliteit met zich mee. In het tweede deel van dit hoofdstuk gaan we dieper in op de verschillende inbreuken op de Belgische drugswetgeving.

1.1. Illegale drugshandel

1.1.1 Cannabis

Cannabis is nog steeds de meest gebruikte drug in de Europese Unie en genereert nog steeds de grootste omzet. De geschatte minimumwaarde van de Europese cannabismarkt bedroeg in 2021 ongeveer 12,1 miljard euro.¹³ De omvang van de markt blijkt ook uit het aantal inbeslagnames van cannabis in de Europese Unie, dat in 2021 een recordhoogte bereikte: er werden 256 ton cannabis en 816 ton hasj in beslag genomen. Het grootste deel van de cannabisteelt vindt plaats in de Europese Unie, vooral in Nederland, België en Spanje. Maar de cannabismarkt in de EU wordt ook bevoorrad door niet-EU-landen. Marokko is een belangrijke leverancier van hasj, maar ook landen uit de West-Balkanregio voeren (in mindere mate) cannabis in. Daarnaast duiken er aanwijzingen op dat Noord-Amerika een nieuwe bron van cannabis voor de EU zou zijn.¹⁴

Volgens een schatting van het Europees Drugsagentschap (EUDA) uit 2021 hebben 22,6 miljoen inwoners van de Europese Unie ooit cannabis gebruikt in het jaar voor de bevraging. Het aandeel jonge gebruikers ligt voor deze drug disproportioneel hoog: geschat wordt dat 8,6 miljoen van de laatstejaars gebruikers tussen de 15 en 24 jaar oud zijn.¹⁵ De nationale gezondheidsenquête van Sciensano uit 2018 toont een opmerkelijke stijging van cannabisgebruik door de Belgische bevolking tussen 2013 en 2018.¹⁶ Volgens informatie uit de preventiebarometer van 2022 heeft 6,3% van de Vlaamse bevolking tussen 18 en 64 jaar binnen de twaalf maanden voorafgaand aan de survey cannabis gebruikt.¹⁷ Meer mannen dan vrouwen gebruiken cannabis. Daarnaast zijn er grote regionale verschillen vast te stellen: beduidend meer inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan van Vlaanderen of Wallonië hebben ooit cannabis gebruikt.¹⁸

De betrokken criminele netwerken zijn divers en flexibel, en passen zich gemakkelijk aan een veranderende omgeving aan. Vaak beperken handelaars zich niet tot cannabis, maar zijn zij ook betrokken bij de handel in andere illegale middelen. Nederlandse, Belgische en Albanese drugsnetwerken zijn de grote spelers op de cannabismarkt, maar ook andere (Europese) criminelen concurreren voor hun aandeel in de drugsmarkt. Het is niet ongevoerd dat criminelen met verschillende etniciteiten samenwerkingsverbanden vormen voor een optimale cultivatie en distributie van het product. Zo werd bijvoorbeeld in september 2020 een Servische crimineel beschuldigd van het aansturen van een distributienetwerk samengesteld uit medewerkers met Servische, Bosnische, Kroatische en Spaanse nationaliteiten. Vooral op het niveau van de groothandel vertonen deze drugsnetwerken een hoge mate van samenwerking, waarbij ze expertise uitwisselen, partnerschappen uitbouwen en elkaar een verscheidenheid aan gespecialiseerde diensten aanbieden.¹⁹

1.1.2 Cocaïne

Cocaïne is de tweede grootste drugsmarkt in de Europese Unie: het product is in grote hoeveelheden beschikbaar, en betaalbaarder dan in het verleden. Het EUDA signaleert een permanent groeiende consumentenmarkt voor cocaïne.²⁰ Ook in België lijken we deze trend te zien, aangezien voor cocaïne het percentage gebruikers verdrievoudigde van 0,5% van de bevolking in 2013 tot 1,5% in 2018.²¹

Net zoals in voorgaande jaren werd in 2020 een recordhoeveelheid (214,6 ton) aan cocaïne in beslag genomen in de EU. Hoewel het grootste deel van de inbeslagnames (73%) geconcentreerd is in drie landen: België (70 ton), Nederland (49 ton) en Spanje (37 ton), werden ook aanzienlijke hoeveelheden ontdekt in Italië (13,4 ton), Frankrijk, (13,1 ton), Duitsland (11 ton) en Portugal (10 ton).²² De waarde van de Europese consumentenmarkt in cocaïne in 2021 werd door het EMCDDA (nu EUDA) op minstens 11,6 miljard euro geschat.²³ Ook België kent een blijvende stijging van de in beslag genomen hoeveelheden cocaïne (zie Figuur 7).

In tegenstelling tot cannabis wordt de overgrote meerderheid van de cocaïne nog steeds buiten de EU geproduceerd, voornamelijk in Latijns-Amerikaanse landen zoals Colombia en in toenemende mate Peru. De drug wordt vervolgens, voornamelijk

via containerschepen, geëxporteerd naar de EU, waar het in grote hoeveelheden binnengesmokkeld wordt via de grote Europese havens zoals de havens van Antwerpen, Rotterdam, Algeciras en Valencia. Daarnaast worden kleinere havens, zoals die van Malta, vanwege hun minder uitgebreide veiligheidsmaatregelen aantrekkelijker voor de smokkelpraktijken van drugscriminelen. Ook plezierboten, vissersboten en cruiseschepen worden in toenemende mate ingezet voor de cocaïnesmokkel²⁴ Hoewel de grootste hoeveelheden cocaïne nog steeds via maritieme weg Europese bodem bereiken, lijkt opnieuw meer gebruik gemaakt te worden van smokkel via luchthavens, nadat deze aanvoermethode nagenoeg verdween ten gevolge van de strenge maatregelen genomen naar aanleiding van de wereldwijde COVID-19-crisis. Eens deze drugs de EU bereikt hebben, worden ze verder over land getransporteerd (per vrachtwagen, personenwagen of via postpakketten) naar de andere consumentenmarkten in de EU. Naast een centraal distributiepunt voor al zijn 27 lidstaten, bestaan er aanwijzingen dat de EU ook een alsmear belangrijker transitregio is voor de distributie van cocaïne naar niet-EU-landen, voornamelijk Oost-Europa, Oceanië en mogelijks zelfs Azië.²⁵ Er is echter ook informatie beschikbaar over samenwerking tussen Europese en Latijns-Amerikaanse drugsnetwerken om het productieproces van cocaïne ook op Europese bodem op te starten.

De cocaïnemarkt wordt bevolkt door een complex amalgaam van individuele actoren, groepen en netwerken die elk hun deel van de omzet willen opeisen. Sommige van deze netwerken zijn al meer dan tien jaar actief in de cocaïnehandel, zoals bijvoorbeeld de Italiaanse maffiagroep 'Ndrangheta'. Steeds meer vinden ook nieuwe spelers, zoals Albanese, Belgische, Nederlandse, Franse, Ierse, Marokkaanse, Servische, Spaanse en Turkse netwerken, hun toegang tot deze bijzonder lucratieve drugsmarkt. Om de drugs van plaats van productie tot de eindgebruiker te krijgen wordt intensief samengewerkt tussen verschillende criminele netwerken en wordt beroep gedaan op facilitators en tussenpersonen om essentiële connecties te maken en noodzakelijke, gespecialiseerde diensten uit te laten voeren.²⁶ Het voorbije decennium werd een stijging van drugsgerelateerd geweld opgemerkt in de EU, een dynamiek die voornamelijk aan de cocaïne(groot)handel gelinkt lijkt te zijn.²⁷

1.1.3 Synthetische drugs

De synthetische drugsmarkt is een dynamische en snel evoluerende markt. Amfetamine, MDMA en methamfetamine worden alle drie binnen de EU geproduceerd, met een concentratie van de productie in België en Nederland, en komen grotendeels tegemoet aan de vraag van de lokale consumentenmarkt.²⁸ Na cocaïne is amfetamine de meest populaire stimulerende drug, met een grote stabiele markt en een beschikbaarheid tegen een relatief lage prijs. De waarde van de Europese amfetaminemarkt werd op basis van cijfers van 2021 geschat op ongeveer 1,6 miljard euro. De smokkel van amfetamine binnen de EU gebeurt voornamelijk over land en gaat soms samen met andere illegale middelen. Een belangrijk en groeiend aspect van de handel in amfetamine is de smokkel van amfetamineolie vanuit België en Nederland naar andere EU-landen, waar het vervolgens verwerkt wordt tot consumeerbare

amfetamine. De methamfetaminemarkt is relatief klein, maar lijkt te groeien. De methamfetamine die in de EU wordt geproduceerd is voornamelijk voor export bedoeld.

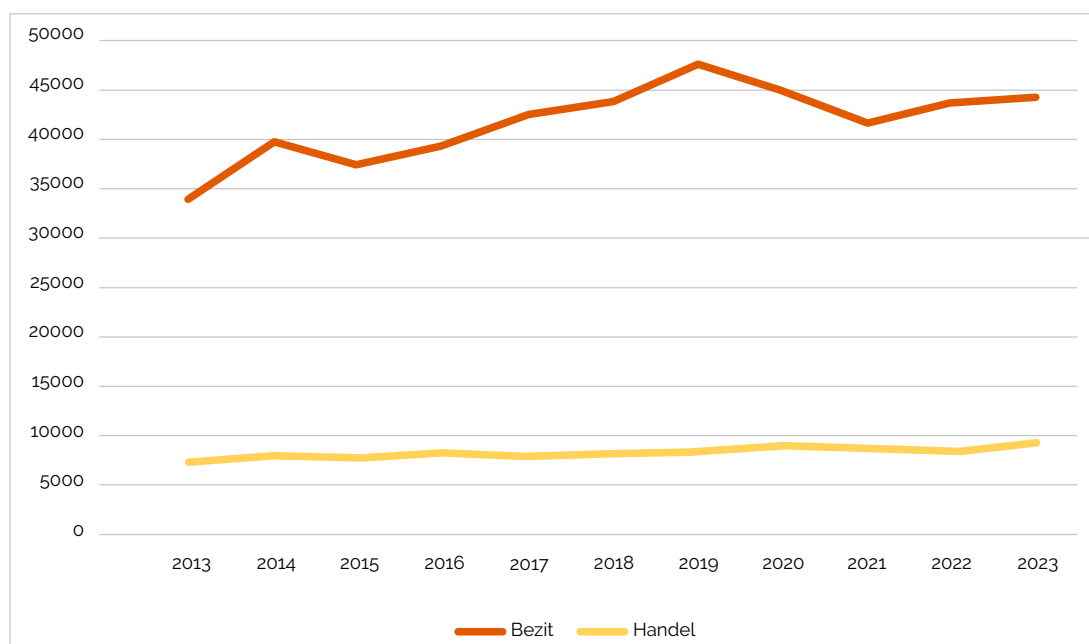
Grootschalige productie van methamfetamine vindt voornamelijk plaats in Nederland (en in mindere mate in België) en wordt verder aangezwengeld door de samenwerking tussen Nederlandse en Mexicaanse criminele netwerken, die door de uitwisseling van expertise meer gesofisticeerde en grotere productiefaciliteiten hebben weten uit te bouwen. Ook MDMA blijft een populair roesmiddel op de consumentenmarkt in de EU, maar kent grote regionale verschillen wat betreft gebruikspatronen. Grote hoeveelheden MDMA die in de EU worden geproduceerd (voornamelijk in Nederland) zijn bestemd voor niet-Europese markten zoals Australië en Noord- en Zuid-Amerika.²⁹

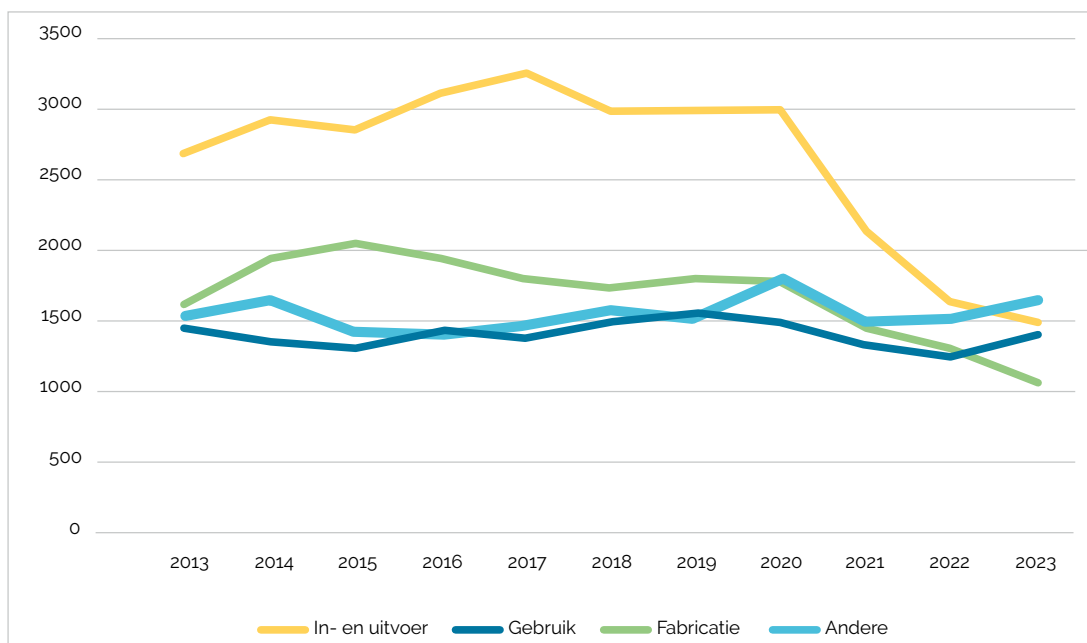
Zowel de consumptie van deze illegale middelen, als de ingevoerde hoeveelheden van deze producten kennen de voorbije jaren een aanzienlijke stijging. Het is bijgevolg niet verwonderlijk dat België geconfronteerd wordt met heel wat drugscriminaliteit en -geweld. In de volgende sectie bespreken we de drugscriminaliteit in België aan de hand van de cijfers van de Belgische Federale Politie.

1.2. Drugscriminaliteit in België

De aanwezigheid van illegale drugs brengt een heel aantal vormen van criminaliteit met zich mee, die al dan niet gewelddadig van aard zijn. Op basis van de criminaliteitscijfers van de Federale Politie is het niet mogelijk een onderscheid te maken naar geweldsdelicten, maar de categorie 'drugs' wordt wel onderverdeeld naargelang inbreuken betreffende bezit, handel, in- en uitvoer, gebruik, fabricatie en de restcategorie 'andere' (cf. Figuur 1).

Figuur 1: Evolutie drugscriminaliteit op nationaal niveau

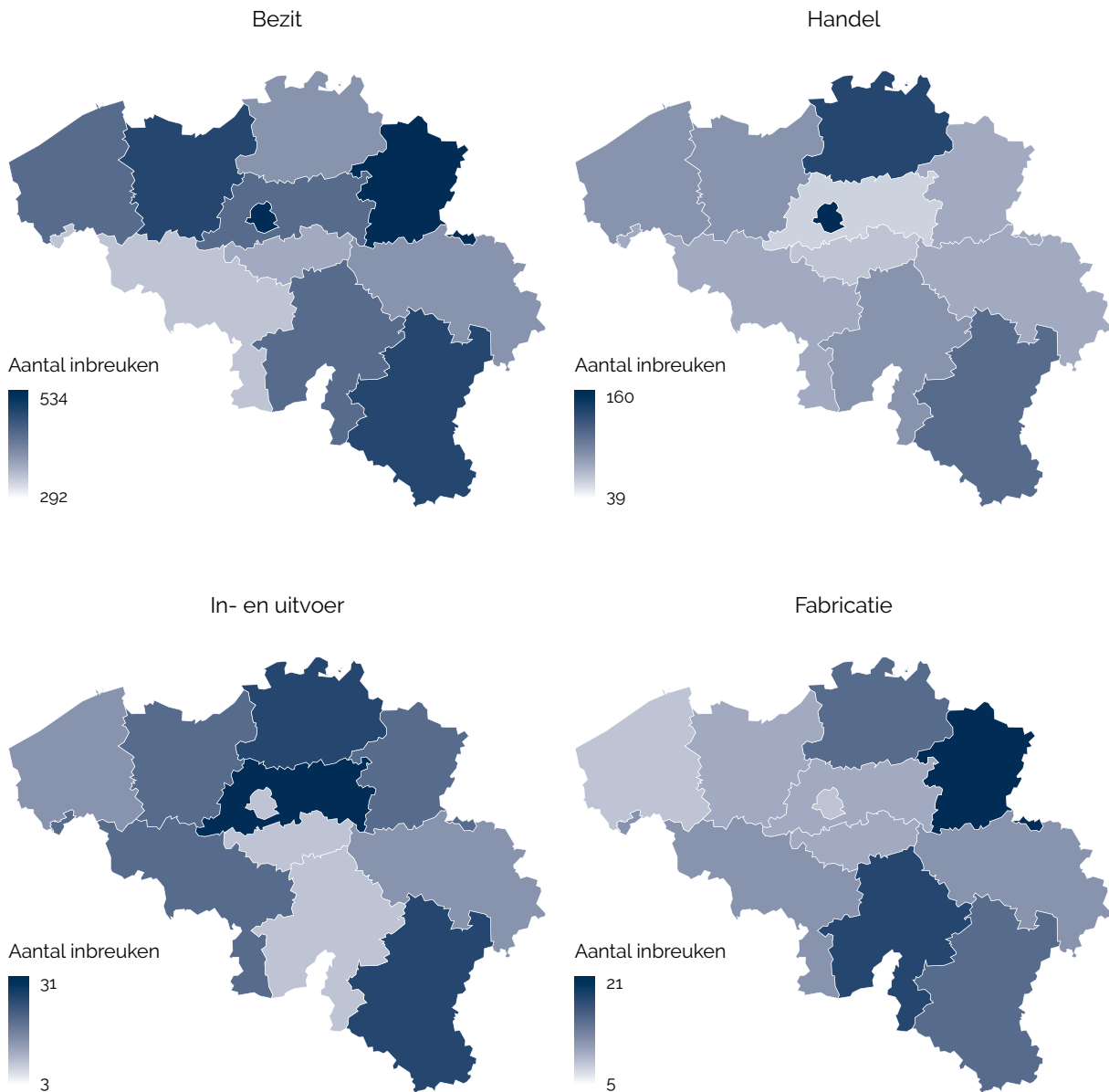

Bron: Federale Politie³⁰

De overduidelijke meerderheid van de inbreuken op de drugswetgeving betreffen het bezit van een illegale substantie en ongeveer 15% van het totale aantal inbreuken valt onder de categorie 'handel'. De categorie 'handel' kent over de periode 2013–2023 een sterke stijging van het aantal inbreuken. Tussen 2015 en 2019 zien we een duidelijke stijging van het aantal geregistreerde inbreuken op de drugswetgeving wat betreft bezit. Deze kent dan weer een daling tussen 2019 en 2021 (wat mogelijk het gevolg is van de COVID-pandemie) en weer een lichte stijging in 2022. Het aantal geregistreerde inbreuken met betrekking tot de fabricatie van illegale middelen kent sinds 2015 een sterke daling. Opvallend is echter dat vanaf 2020 het aantal inbreuken met betrekking tot de in- en uitvoer een sterke daling kent. Dit zegt uiteraard niets over het volume van de inbeslagnames, dat de voorbije jaren alleen maar is toegenomen (cf. infra).^a

a Het is hier belangrijk op te merken dat de registratie van drugscriminaliteit een inspanningsfenomeen is. Dit wil zeggen dat deze criminaliteitscijfers mede beïnvloed worden door de inspanningen die geleverd worden om deze inbreuken op te sporen. Een stijging in de criminaliteitscijfers weerspiegelt dus niet noodzakelijk een objectieve toename van het aantal inbreuken, maar kan ook het gevolg zijn van een grotere inspanning op het vlak van de opsporing van deze inbreuken.

Figuur 2: Geografische verdeling inbreuken per categorie, per provincie (2023)

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de provincie Limburg noteren het hoogste aantal inbreuken op de drugswetgeving met betrekking tot het bezit van illegale middelen, respectievelijk 534 en 531 inbreuken per 100.000 inwoners voor beide regio's. Oost-Vlaanderen en Luxemburg volgen op de tweede en derde plaats met respectievelijk 415 en 409 inbreuken per 100.000 inwoners.

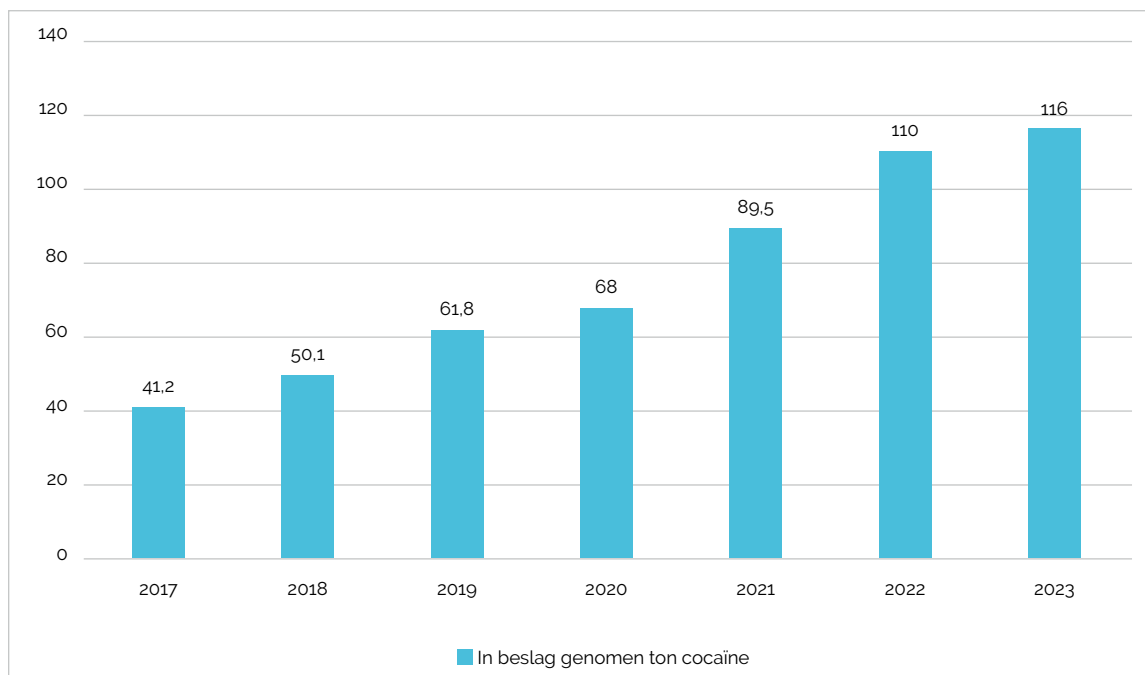
De cijfers omtrent de handel in illegale drugs tonen een iets ander beeld: Brussel toont ook hier de hoogste cijfers met 160 inbreuken per 100.000 inwoners, maar wordt deze keer gevolgd door de provincie Antwerpen, die 95 inbreuken per 100.000 inwoners registreert. Beide steden kennen dan ook een bloeiende consumentenmarkt voor illegale drugs waar drugscriminelen erg lucratieve zaken kunnen doen. Hoewel een aanzienlijk deel van de consumenten hun drugs bij de dealer thuis gaat ophalen of aan huis laat

leveren, koopt nog een heel deel van de klanten zijn drugs van een dealer op straat of op een andere publieke plaats (cf. supra), wat tot een hogere zichtbaarheid van de handel en dus een hogere pakkans leidt. Zo werd begin augustus 2024 een video verspreid van een grootschalige drugsdeal op het Jacques Franckplein in Sint-Gillis. De beelden tonen hoe drugsdealers als een geoliede machine een lange rij klanten in een mum van tijd bedienen. Het plein staat al jaren gekend als een hotspot voor drugshandel en geweld.³¹ Ook in de handel op het niveau van de consumentenmarkt domineren cannabis, cocaïne en amfetamine-type stimulantia. Van alle overtredingen met betrekking tot het dealen van drugs was 64% gelinkt aan cannabis, 32% aan cocaïne, en 7% aan amfetamine, XTC en heroïne. In 2022 bevoorraade het grootste deel van de consumenten (>38%) zich bij een dealer, gevolgd door gratis drugs delen met of kopen van vrienden. Minder dan 5% gaf aan zijn aankopen via het internet te doen. Uit een bevraging van personen die deelnamen aan spuitenruilprogramma's blijkt dat in 2022 44,5% van de consumenten zijn drugs op straat kocht. Daarnaast ging 50% de drugs ophalen bij de dealer thuis, 30% ontmoette zijn dealer op een publieke plaats en 38% liet zijn drugs aan huis leveren.^{32 a}

Vlaams-Brabant registreert het hoogste aantal inbreuken op de drugswetgeving (31 per 100.000 inwoners) met betrekking tot de in- en uitvoer van illegale middelen, wat waarschijnlijk te maken heeft met inbreuken die vastgesteld werden op de luchthaven van Zaventem. Antwerpen stelde in 2023 ongeveer 21 inbreuken per 100.000 inwoners vast aangaande de in- en uitvoer van illegale middelen, in Luxemburg waren dit er 14. Met zijn goed uitgeruste haven is Antwerpen een voorkeursbestemming voor de import van illegale drugs, voornamelijk cocaïne. In zes jaar tijd zijn de jaarlijkse hoeveelheden cocaïne die in beslag genomen worden in de Antwerpse haven bijna verdrievoudigd. In 2017 werd in de haven van Antwerpen 41,2 ton cocaïne in beslag genomen; in 2023 was dit een overweldigende 116 ton (zie Figuur 3). De inbeslagnamecijfers van de eerste helft van 2024 liggen echter een stuk lager dan in dezelfde periode in 2023, namelijk respectievelijk 22 en 44 ton.³³ Volgens hoofdcommissaris Yve Driesen betekent dit niet dat er minder cocaïne in de haven van Antwerpen binnenkomt, maar is het net een indicatie van de inventiviteit van drugscriminelen die zich aanpassen aan de huidige veiligheidsmaatregelen en andere smokkelmethoden ontwikkelen die met de huidige opsporingmethoden niet gedetecteerd worden.³⁴

a Omdat de respondenten meer dan één categorie konden aanduiden, is de som van het geheel groter dan 100%.

Figuur 3: Inbeslagnames cocaïne in de haven van Antwerpen (2017–2023)

Bron: FOD Financiën³⁵

Op het niveau van de groothandel zijn XTC/MDMA, ketamine en cannabis de belangrijkste exportproducten van België. De cannabishandel is voornamelijk in handen van Nederlandse drugscriminelen die belangrijke expertise, materialen en contacten aanleveren. Daarnaast spelen Albanese netwerken in toenemende mate een grote rol in de cannabishandel, waarbij ze vanuit een secundaire rol als verzorgers van cannabisplantages evolueren naar een primaire organiserende rol. In sommige gevallen hebben ze zelfs de hele keten van productie tot eindbestemming in handen. Hoewel er reeds enkele malen cocaïne-extractielaboratoria zijn gevonden in België, komt het grootste deel van deze drugsladingen nog steeds binnen via de Antwerpse haven. Tussen 2022 en 2023 waren XTC, cocaïne en hasj de belangrijkste in beslag genomen substanties. Voor XTC, cocaïne en heroïne wordt in deze tijdsperiode een gradueel stijgende trend opgetekend.³⁶

Hoewel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hoge cijfers noteert wat betreft het bezit van en de handel in illegale drugs, noteert de regio het op één na laagste cijfer voor de in- en uitvoer van deze producten, namelijk vier inbreuken per 100.000 inwoners. Enkel Namen en Waals-Brabant tellen minder vastgestelde inbreuken per 100.000 inwoners, namelijk ieder drie.

Limburg kent het hoogste aantal inbreuken met betrekking tot de fabricatie van illegale drugs en stelde in 2023 iets meer dan 21 inbreuken per 100.000 inwoners vast. Dit is het dubbele van het aantal vastgestelde inbreuken in Namen, namelijk iets meer dan 12 per 100.000 inwoners. Namen staat hiermee op de tweede plaats. Antwerpen, Waals-Brabant, Luik en Luxemburg stellen allemaal ongeveer 10 inbreuken per 100.000

inwoners vast binnen deze categorie. Dat Limburg in deze categorie het hoogste aantal inbreuken kent is geen toeval. Zowel in de wetenschappelijke literatuur als vanuit politiebronnen³⁷ komt duidelijk naar voren dat de provincie Limburg voor Nederlandse drugscriminelen een aantrekkelijke regio is om cannabisplantages en laboratoria voor de vervaardiging van synthetische drugs te vestigen. Zij maken daar handig gebruik van de grensregio, enerzijds om hun producten verder over de Europese consumentenmarkt te distribueren, terwijl ze anderzijds handig gebruik maken van wettelijke discrepanties tussen Nederland en België.

Cannabis (uitgezonderd hasj), en amfetaminen en hun derivaten worden grotendeels in België geproduceerd. In 2022 werden 459 cannabisplantages geregistreerd. De productie van cannabis strekt zich uit over het hele Belgische grondgebied en is zelden in handen van individuele personen, maar overwegend van groepen of netwerken.³⁸ *“Als het gaat over de netwerken die betrokken zijn, dan zien we eigenlijk een allegaartje van verschillende groeperingen die actief zijn, en meer en meer samenwerkingsverbanden.”*³⁹ Vooral Albanese groepen spelen een belangrijke rol in de grootschalige productie van cannabis. Er werden ook 25 productielaboratoria ontdekt, waarvan 60% amfetaminen produceert, 48% precursoren, 20% MDMA en 8% methamfetamine en cocaïne.^a Het grootste deel van deze laboratoria is ingericht voor grootschalige productie. Naast Nederland wordt België wereldwijd gezien als een van de topproductielanden van amfetamine-type stimulantia. Het grootste deel van de transport-, opslag- en dumplocaties bevond zich in 2022 in Antwerpen en Limburg. Toch kende dit jaar een daling in het aantal rapporteringen van dergelijke locaties in Antwerpen, wat zou kunnen wijzen op een verschuiving richting Oost- en West-Vlaanderen.⁴⁰

Landen met een goed uitgebouwde transportlogistiek worden door criminele organisaties uitgekozen om drugs Europa binnen te smokkelen en van daaruit verder te distribueren over de Europese drugsmarkten.⁴¹ Door zijn uitstekende ligging en infrastructuur fungeert België behalve als productieland ook als transitland voor illegale middelen en is het het uitgelezen aanmeerpunt, vooral voor cocaïne, hasj en heroïne, om de Europese drugsmarkt te betreden. België is dan ook een belangrijk geografisch ankerpunt voor criminele drugsnetwerken en wordt bijgevolg geconfronteerd met het geweld dat gepaard gaat met de dynamieken binnen de drugsmarkten. Het volgende hoofdstuk gaat dieper in op drugsgerelateerde geweldsdaden met explosieven en vuurwapens, maar heeft ook aandacht voor het gebruik van andere *modi operandi*.

a Omdat in sommige laboratoria verschillende producten werden aangetroffen, is de som van het geheel groter dan 100%.

2

Belgisch drugsgeweld

In de inleiding werd reeds aangegeven dat de definitie van drugsgeweld die we in dit rapport gebruiken, deze is van systemisch geweld volgens het tripartite model van Goldstein, namelijk geweld dat voortkomt uit de dynamieken binnen de illegale drugsmarkt. Geweld kent veel verschillende uitingsvormen. Denk aan vuistslagen, wapengebruik (variërend van vuurwapens tot blanke wapens), vandalisme, enzovoort. Omdat incidenten van fysiek geweld zonder wapens vaak ondergerapporteerd blijven en het hier dus om een groot *dark figure*^a gaat, wordt in dit rapport voornamelijk gekeken naar incidenten waarbij externe wapens worden gebruikt.

In dit hoofdstuk schetsen we de aard en omvang van de drugsgerelateerde geweldsincidenten. Dit doen we enerzijds aan de hand van het beschikbare cijfermateriaal over het gebruik van explosieven en vuurwapens in het Belgische drugsmilieu; anderzijds biedt een bespreking van specifieke geweldsincidenten ondersteuning bij het in kaart brengen van de concrete manifestatie van dit drugsgeweld. Tot slot wordt gekeken naar de mogelijke uitbreiding van het drugsgerelateerde geweld, zowel geografisch als naargelang de *modus operandi*.

2.1. Vuurwapengeweld

Er is geen omvattende beschikbare politiedata over de context en omvang van vuurwapengeweld in België. Uit eerder onderzoek komt echter naar voren dat vuurwapengeweld vooral plaatsvindt binnen het criminele milieu, alsook dat drugs en vuurwapens vaak samengaan.⁴² Om een inschatting te maken van het aantal drugsgerelateerde schietincidenten in België combineren we de ballistische data van het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) met de informatie die we verzamelen via de 'Gun Violence Incident Monitor' (GVIM). De monitor laat ons toe meer contextuele informatie te verzamelen over de drugsgerelateerde schietincidenten,

a Dit is een term die in de criminologie verwijst naar het aantal feiten dat niet geregistreerd werd, namelijk het aantal werkelijk gepleegde feiten verminderd met het aantal feiten dat wel geregistreerd werd.

terwijl de gegevens van het NICC meer accurate informatie verschaffen over de technische aspecten van de vuurwapens die in het drugsmilieu in omloop zijn.

2.1.1 De Gun Violence Incident Monitor (GVIM)

De contextuele informatie in persartikelen is over het algemeen vrij betrouwbaar. Daarom gebruiken we de informatie uit de GVIM om een meer gecontextualiseerd beeld te schetsen van drugsgelateerde schietincidenten in België.

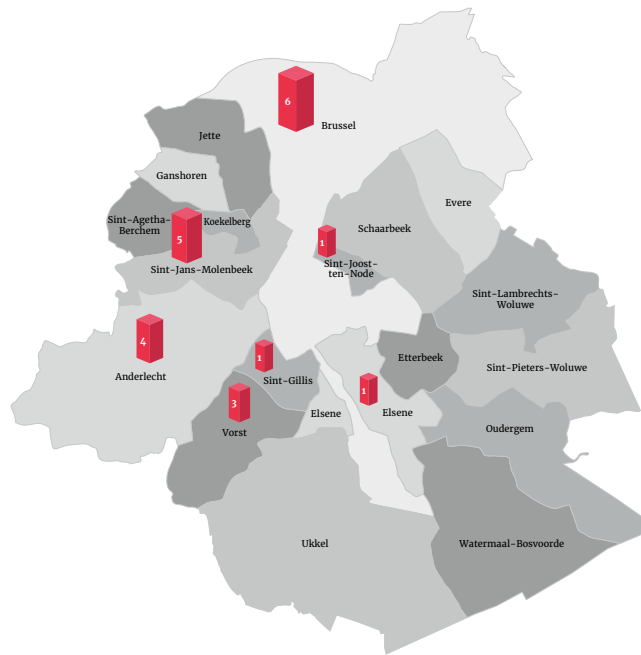
In de periode van 1 januari 2022 tot 30 juni 2024 identificeerde de GVIM 67 vuurwapenincidenten gerelateerd aan drugsgeweld. Aangezien de registratie van het aantal vuurwapenincidenten door de GVIM op basis van mediaraportage gebeurt, zijn deze cijfers een onderschatting van het werkelijke aantal incidenten.

Ongeveer 70% van de vuurwapenincidenten die door de GVIM werden geïdentificeerd, vond plaats in de provincie Antwerpen of het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

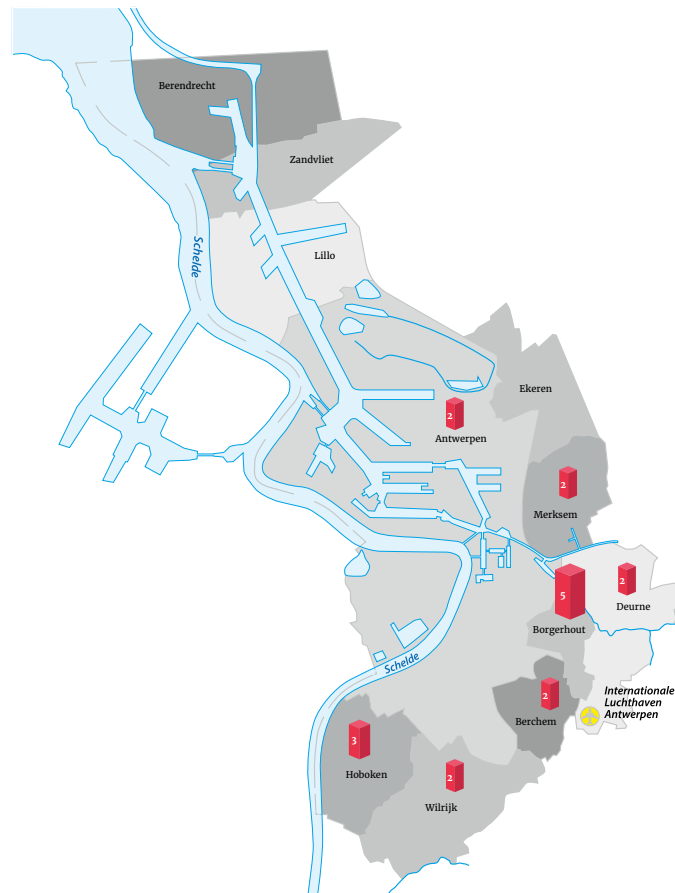
Tussen 1 januari 2022 en 31 juli 2024 registreerde de GVIM 105 schietincidenten in Antwerpen en Brussel. Van deze 105 schietincidenten vonden er 70 plaats in Brussel en 35 in Antwerpen. Minstens 38% (n=40) van deze incidenten worden aan het drugsmilieu gelinkt (Brussel: n=22; Antwerpen: n=18). Toch dient opgemerkt te worden dat een groot aantal incidenten (n=49) op het moment van het verschijnen van de mediaberichtgeving (nog) niet aan een specifieke context kon worden toegekend. Het is dus niet onwaarschijnlijk dat het aantal drugsgelateerde schietpartijen in Antwerpen en Brussel nóg hoger ligt. Uit verdere analyse blijkt dat de meerderheid van de vuurwapenincidenten in Antwerpen het beschieten van een woning of handelszaak betreft, terwijl alle vuurwapenincidenten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen personen gericht zijn en plaatsvinden op de openbare weg of op een publieke plaats.

Figuur 4: Schietincidenten in Brussel

Figuur 5: Schietincidenten in Antwerpen

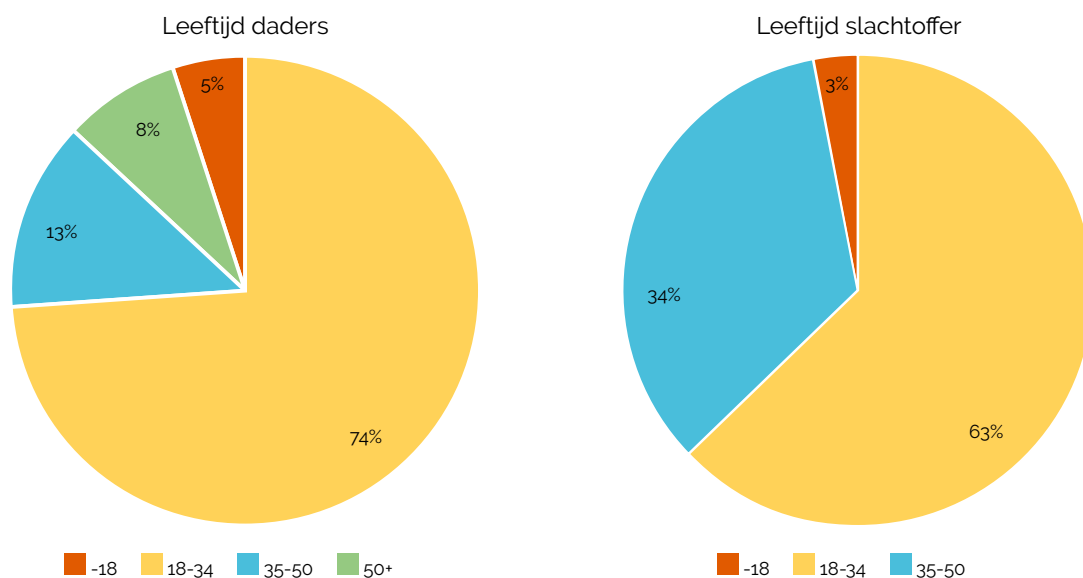
Schietpartijen in Brussel zijn al enkele jaren geen uitzondering meer. In 2022 vonden minstens 46 schietpartijen plaats in het Brussels Gewest, waarvan de meerderheid van deze incidenten drugsgelateerd zou zijn.⁴³ Op 8 december 2023 meldt VRT NWS dat er 97 schietpartijen hadden plaatsgevonden sinds 1 januari dat jaar, waarvan er 34 een link hadden met het drugsmilieu.⁴⁴ Op 5 augustus 2024 kopte lokale mediazender Bruzz dat tijdens de 35ste schietpartij van het jaar in Brussel een jongeman zwaargewond raakte.⁴⁵

“Het fenomeen is erger geworden. Men haalt veel vaker de trekker over en er zijn ook meer slachtoffers. Vroeger schoot men op de gevels van gebouwen, nu wordt er op personen geschoten.”⁴⁶

Een van de respondenten geeft drie verklaringen voor de sterke toename van het aantal schietpartijen in Brussel: (1) een enorme stijging van de drugsmokkel (2) een enorme stijging van de consumptie van illegale drugs en (3) een toename van de wapensmokkel. De respondent geeft aan dat bij drugsgelateerde inbeslagnames nagenoeg altijd vuurwapens worden aangetroffen.⁴⁷ In maart 2022 werd bijvoorbeeld in Anderlecht tijdens een huiszoeking door de recherche van de lokale politie Brussel een tas met 7,6 kilo hasj in beslag genomen, maar werd ook een vuurwapen met munitie en 3.200 euro cash aangetroffen.⁴⁸ Op 6 juni 2024 arresteerde de Brusselse politie dan weer drie personen naar aanleiding van een antidrugsoperatie waarbij ze 1,09 kilo hasj, 580 gram cannabis, 11.355 euro, een 9-millimeterpistool en een magazijn met kogels in beslag namen.⁴⁹

In totaal vielen bij deze schietpartijen 32 gewonden en 17 dodelijke slachtoffers.

Figuur 6: Leeftijdverdeling daders en slachtoffers (januari 2022–juni 2024)

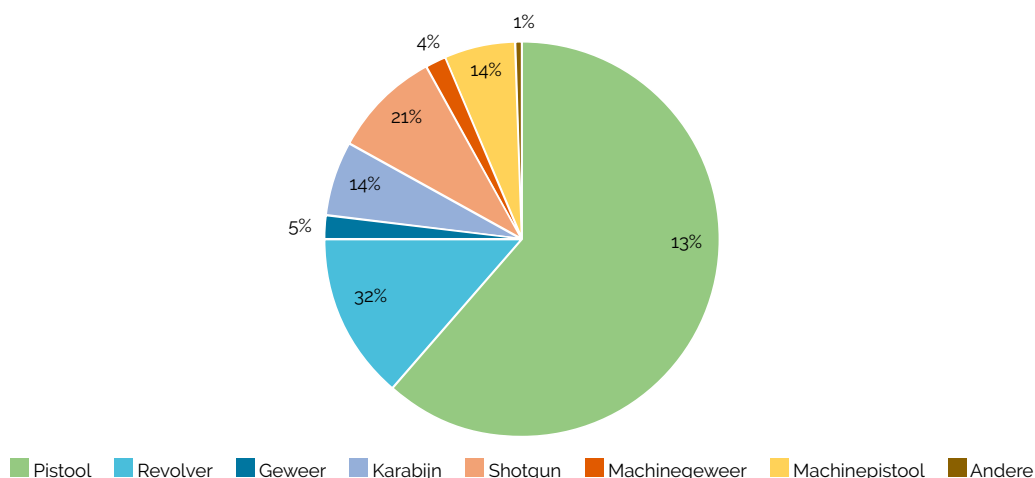
Zowel bij de daders als bij de slachtoffers is de leeftijdscategorie 18–34 jaar de grootste, respectievelijk 74 en 63 percent. In 95% van de incidenten gaat het om mannelijke daders, terwijl mannen 85% van de slachtoffers uitmaken. Vrouwen zijn dus disproportioneel oververtegenwoordigd binnen deze categorie; zij vormen 15% van de slachtoffers, terwijl ze slechts in 5% van de gevallen dader zijn. Uit deze cijfers kan geconcludeerd worden dat de overgrote meerderheid van de schutters in drugsgelateerde schietpartijen jonge mannen zijn onder de 35 jaar. Hoewel deze conclusie overeenstemt met eerdere bevindingen uit criminaliteitsonderzoek⁵⁰, dienen deze cijfers toch met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Deze cijfers tonen een grote onderrapportage van minderjarige daders, aangezien deze zaken vaak met een grotere discretie benaderd worden dan incidenten met meerderjarige daders. Persartikels rapporteren immers zelden de exacte leeftijd van een erg jonge dader. Omdat ze dan enkel aangeven dat het om een minderjarige dader gaat, komen deze incidenten niet in de statistieken van de GVIM terecht.

2.1.2 Ballistische data Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie

In deze sectie wordt een analyse gemaakt van de vuurwapens die in beslag genomen werden in het kader van drugscriminaliteit en voor verdere analyse bij het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC) terechtkwamen, wat ons in staat stelt om in kaart te brengen tot welke vuurwapens drugscriminelen toegang hebben.

In totaal werden tijdens de periode januari 2006 tot en met augustus 2024 237 individuele vuurwapens onderzocht door het NICC die door de politie gekenmerkt werden onder de tenlasteleggingscode ‘drugs en doping’, oftewel vuurwapens die direct gelinkt waren aan drugsgelateerde incidenten. Hierbij betreft het waarschijnlijk voornamelijk wapens die aangetroffen zijn tijdens inbeslagnames van illegale drugs. Vuurwapens die tijdens geweldsincidenten binnen het drugsmilieu werden gebruikt worden frequent onder andere categorieën ondergebracht zoals bijvoorbeeld ‘moord’ of ‘moordpoging’, ook al gaat het hier om een afrekening binnen het drugsmilieu. Hoewel het aantal van 237 vuurwapens dus een onderschatting is van het werkelijke aantal vuurwapens met een link met het drugsmilieu, geven deze cijfers wel een beeld over welke type wapens deze drugscriminelen beschikking hebben.

Figuur 7: Type vuurwapens drugscriminaliteit (januari 2006–augustus 2024)

Bron: Analyse data NICC

De overgrote meerderheid (76%) van de vuurwapens die geanalyseerd werden in het kader van drugsgerelateerde criminaliteit betreffen handvuurwapens: 62% pistolen en 14% revolvers. Lange vuurwapens maken ongeveer 19% van de geanalyseerde vuurwapens uit. In 8% van de gevallen ging het om een automatisch vuurwapen.

Tabel 1: Belangrijkste handelsmerken van onderzochte vuurwapens drugscriminaliteit, per type (januari 2006–augustus 2024)

Type	Handelsmerk (modellen)	N	%
Pistolen		146	100
	FN (1910, GP35, 1922, 1906...)	25	17
	Glock (19, 17, 26, 27 en 21)	16	11
	Zastava (70, 88 en 57)	10	7
	Beretta (70, 92 FS, 92 SB en 92)	7	5
Revolvers		32	100
	Smith & Wesson (19, 60, 13-3, 629...)	14	44
Lange Wapens		44	100
	CZ (VZ 58 en 858 Tactical)	4	9
	Baïkal (IJ-43 en IJ-43M)	3	7
	Zastava (M70 en M70 B1)	3	7

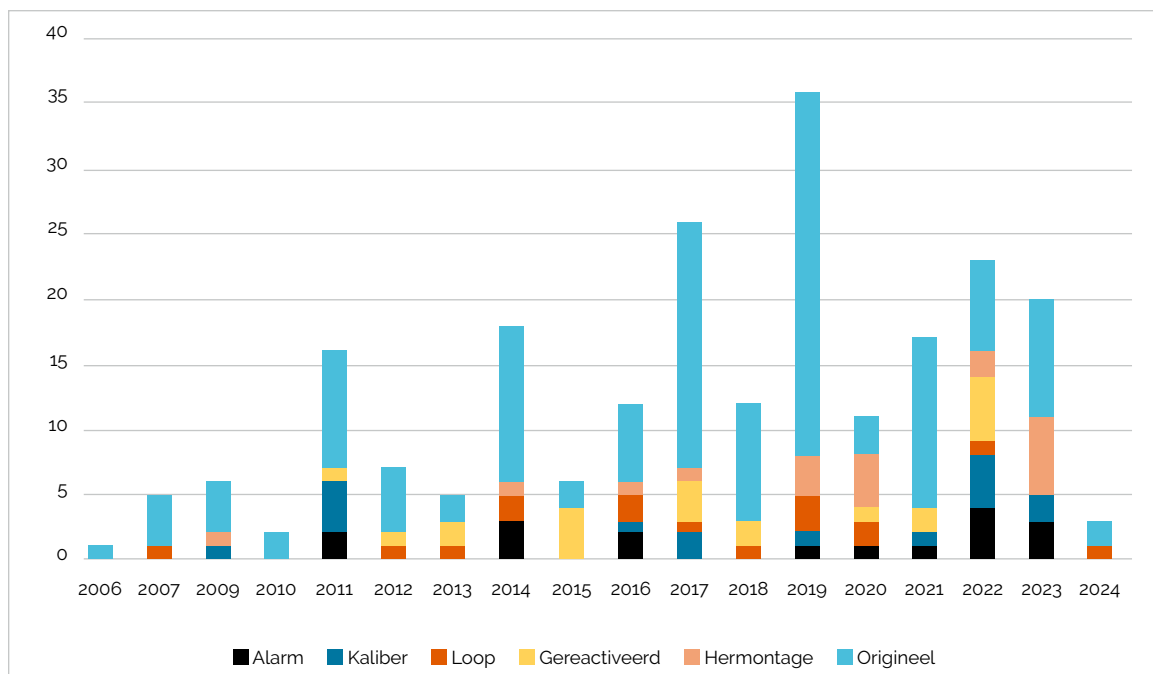
Bron: Analyse data NICC

Veel van de pistolen die onderzocht werden omdat zij in een criminele drugscontext werden aangetroffen, zijn FN-wapens. Dit impliceert dat de criminelen in het Belgische drugsmilieu frequent gebruikmaken van wapens van Belgische makelij. De 1910 (n=10) en de GP35 (n=5) zijn de vaakst voorkomende modellen. Ook de aanwezigheid van een aanzienlijk aantal Glocks en (in mindere mate) Beretta-vuurwapens impliceert dat deze drugscriminelen in staat zijn om aan kwaliteitsvolle vuurwapens te geraken, die vaak ook een hoge status genieten binnen het criminele milieu. Wat betreft de Glocks duiken vooral de modellen 17, 19 en 26 op; bij Beretta gaat het vooral om modellen 70 en 92. Ook Oost-Europese vuurwapens vinden hun toegang tot de illegale vuurwapenmarkt, waarbij vooral de modellen 70 en 57 van het handelsmerk Zastava hier lijken te circuleren. De overige 60% van de geanalyseerde pistolen valt onder een breed scala aan verschillende handelsmerken en modellen.

Wanneer het om revolvers gaat, lijken drugscriminelen een duidelijke voorkeur te hebben voor het merk Smith & Wesson: 44% van de geanalyseerde revolvers is van dit handelsmerk.

Wat betreft lange vuurwapens is er nauwelijks een duidelijke top drie vast te stellen wat betreft merkvoorkeur. Het NICC analyseerde een erg breed assortiment aan handelsmerken binnen deze categorie.

Figuur 8: Modificatie vuurwapens drugscriminaliteit (januari 2006–augustus 2024)

Bron: Analyse data NICC

In de meeste gevallen bevindt de meerderheid van de vuurwapens die geanalyseerd werden zich nog in originele staat. In 2022 en 2023 was de meerderheid van de wapens die een ballistische analyse ondergingen naar aanleiding van een onderzoek

naar drugscriminaliteit echter op een of andere manier aangepast. De manier waarop varieert doorheen de jaren en omvat onder meer het schietklaar maken van een alarmpistool, het reactiveren van eerder onklaar gemaakte vuurwapens, het aanpassen van het kaliber van het wapen of het afzagen van de loop van het vuurwapen. We zien vanaf 2014 een stijging van het aantal gemodificeerde wapens en vanaf 2015 een toename in het aantal gereactiveerde wapens die voor ballistische analyse aan het NICC werden voorgelegd.

2.2. Aanslagen met explosieven

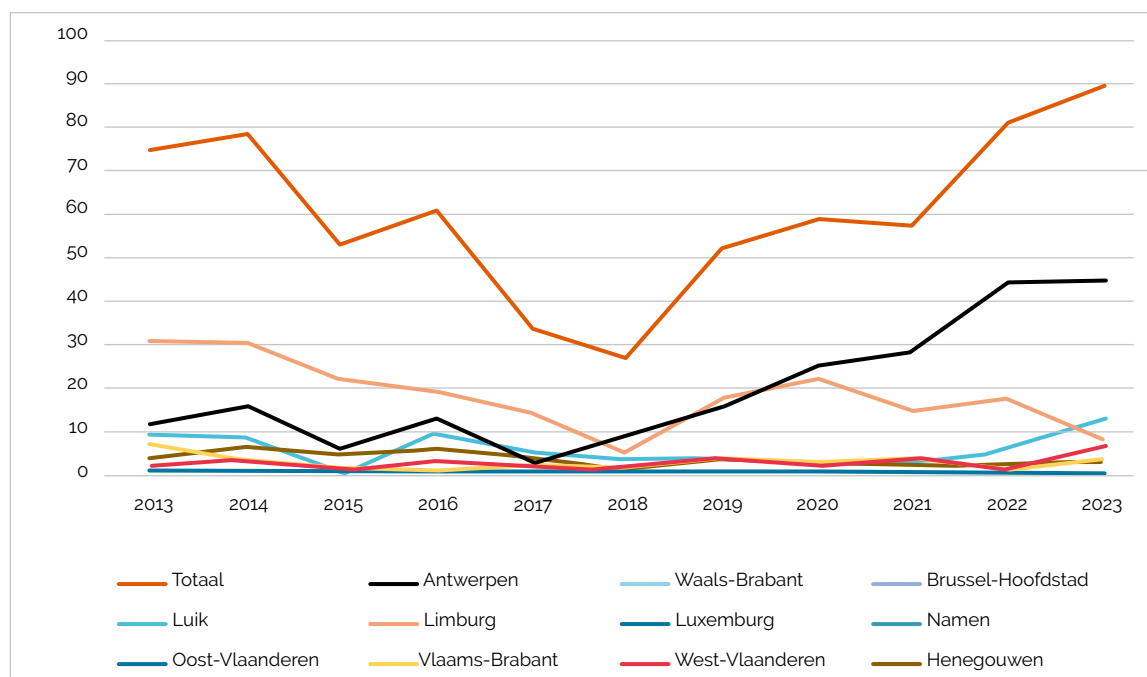
In deze sectie van het rapport schetsen we aan de hand van het beschikbare cijfermateriaal de evolutie van het gebruik van explosieven in het Belgische drugsmilieu. De cijfers van de federale politie geven meer duiding over de evolutie van het aantal incidenten waarbij explosieven werden gebruikt om opzettelijk schade aan te richten. Aan de hand van een media-analyse proberen we verder in te zoomen op het gebruik van explosieven binnen het drugsgeweld, alsook op de soorten explosieven die gebruikt worden.

Uit onderzoek⁵¹ blijkt dat, sinds enkele jaren, handgranaten, vuurwerk en andere (huisgemaakte) explosieven populaire middelen zijn om aanslagen te plegen binnen de georganiseerde misdaad. Bronnen binnen de Zweedse politie geven aan dat het merendeel van de incidenten met explosieven plaatsvindt binnen het drugsmilieu.⁵² Zweden kende al een enorme stijging in het gebruik van handgranaten medio de jaren 2010. Zo evolueerde het aantal aanslagen met handgranaten van één à twee aanslagen per jaar in 2011–2012, tot bijna 40 incidenten in 2016. Wel valt op te merken dat granaten zelden ingezet worden tegen personen, maar eerder naar objecten zoals woningen, handelspanden of auto's.⁵³ Ook in Nederland zou een groot deel van de aanslagen met explosieven gelinkt kunnen worden aan het drugsmilieu.⁵⁴ Nederland tekende de voorbije jaren een stijging van het gebruik van explosieven op. Liem en Krüsselmann⁵⁵ rapporteren in hun studie naar het illegale gebruik van handgranaten een aanzienlijke stijging van het gebruik van deze explosieven vanaf 2017. In de periode 2008–2016 werden in Nederland per jaar gemiddeld vier incidenten met handgranaten geregistreerd; tussen 2017 en april 2019 waren dit gemiddeld 25 incidenten per jaar. Net zoals in het onderzoek van Sturup et al.⁵⁶ was het merendeel van de aanslagen (66%) gericht tegen gebouwen, waarvan in 65% van deze aanslagen horeca en winkels het doelwit waren.⁵⁷ Sinds 2022 lijkt in Nederland een verschuiving plaats te vinden van het gebruik van handgranaten naar dat van zwaar vuurwerk zoals bijvoorbeeld de Cobra, zogenoemde flashbangers.⁵⁸ Het feit dat in beide onderzoeken aanslagen met explosieven zelden tegen personen werden gericht, maar dat vooral woningen en handelspanden het doelwit waren, toont aan dat intimidatie het voornaamste doel is van dergelijke aanslagen.

Uit de interviews die in het kader van dit onderzoek gevoerd werden blijkt dat ook in België het gebruik van granaten en andere explosieven een populaire *modus operandi* is binnen het drugsmilieu.⁵⁹ Het aantal opzettelijke vernielingen door ontploffing kent een

aanzienlijke stijging in 2022 en 2023, van een totaal van 58 incidenten in 2021, naar 81 en 90 incidenten in respectievelijk 2022 en 2023 (cf. Figuur 9).

Figuur 9: Incidenten opzettelijke vernieling door ontploffing (per provincie)

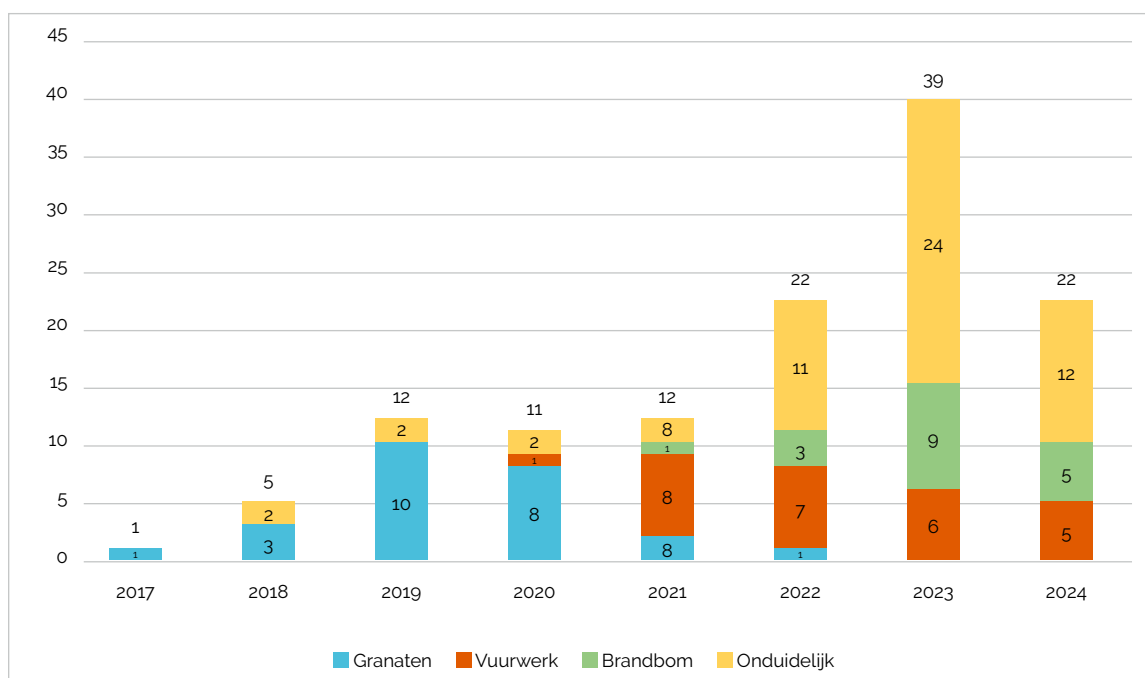

Bron: Federale Politie⁶⁰

De helft van de aanslagen (45) met explosieven, in 2023, vond plaats in de provincie Antwerpen, gevolgd door Brussel-Hoofdstad (13) en de provincie Limburg komt op de derde plaats met acht incidenten. Tussen 2013 en 2018 is er een duidelijke daling van het aantal incidenten met explosieven, maar vanaf 2018 kent het aantal incidenten in bijna alle provincies een gestage stijging. Limburg vormt hier echter een uitzondering op en noteert vanaf 2020 weer een daling van het aantal aanslagen met explosieven.

Op basis van een analyse van artikelen in de Belgische media hebben we tussen 2017 en juli 2024 118 aanslagen met explosieven geïdentificeerd die (vermoedelijk) een link hebben met het drugsmilieu. Hoewel het hier vermoedelijk om een onderschatting van het werkelijke aantal incidenten gaat, kan de discrepantie tussen het aantal incidenten van opzettelijke vernieling door ontploffing en het aantal incidenten gerapporteerd in de media onder meer verklaard worden door het feit dat de bovenstaande cijfers van de Federale Politie niet toelaten een onderscheid te maken op basis van de context van het incident, en dus ook niet-druggerelateerde incidenten bevatten.

Figuur 10: Media-analyse aanslagen met explosieven in het drugsmilieu (januari 2017–juli 2024)

Bron: Media-analyse

Desalniettemin toont de media-analyse een duidelijke toename van het aantal aanslagen met explosieven in het drugsmilieu. Daar waar in 2019 en 2020 in de grote meerderheid van de aanslagen granaten werden gebruikt, vindt er vanaf 2021 een duidelijke verschuiving plaats naar het gebruik van vuurwerk en (huisgemaakte) brandbommen. In 84% (n=99) van de gevallen vonden deze aanslagen plaats in de provincie Antwerpen.

Explosieven en brandversnellers worden dus frequent gebruikt in het Antwerpse drugsmilieu. Binnen deze categorie van *modi operandi* kent Antwerpen wel een verschuiving van het gebruik van handgranaten afkomstig uit ex-Joegoslavië naar zwaar vuurwerk zoals de Cobra en zelfgefabriceerde explosieven en brandversnellers. In 2019 en 2020 werden vooral handgranaten gebruikt, veelal afkomstig uit wapenarsenalen die waren opgebouwd tijdens de burgeroorlogen in ex-Joegoslavië in de jaren 1990 en afgewend werden naar het criminele milieu. Vanaf 2021 wordt er door deze drugscriminelen vooral gebruikgemaakt van (zelfgemaakte) brandbommen en zwaar vuurwerk zoals de Cobra.⁶¹ Zo werd op 15 september 2022 een geïmproviseerde en onontpofte vuurwerkbom gevonden in de Volkstraat op het Antwerpse Zuid. Op deze locatie bevond zich vroeger het, in het drugsmilieu welgekende, pannenkoekenhuis Stacks.⁶² Op 16 februari 2023 wordt dan weer een brandbom tot ontploffing gebracht in de Bethaniënstraat in Mechelen⁶³ en drie dagen later ontploft een zelfgemaakte brandbom voor een schoonheidssalon in de Krijgslaan in Wilrijk. Vermoedelijk zijn de laatste twee incidenten aan elkaar gelinkt.⁶⁴

De reden voor het stijgende gebruik van vuurwerk is volgens de respondenten⁶⁵ de makkelijke beschikbaarheid (eenvoudig te bestellen via internet) en het feit dat jongeren vaak reeds vertrouwd zijn met het gebruik van vuurwerk. Daarnaast bevat vuurwerk enkel kruit om een knal te creëren, terwijl granaten vaak ook scherven bevatten die bedoeld zijn om zo veel mogelijk mensen te verwonden. Hoewel vuurwerk een aanzienlijke drukgolf kan veroorzaken en het, zeker wanneer meerdere vuurwerkelementen samengebonden worden, veel schade kan veroorzaken aan gebouwen, lijkt het risico op slachtoffers met fysieke letsels minder groot. Deze elementen kunnen met name voor jonge drugscriminelen de drempel verlagen om deze wapens voor intimidatietechnieken te gebruiken.⁶⁶ Vaak zijn deze jongeren al meer vertrouwd met vuurwerk omdat ze hier in hun vrije tijd reeds mee geëxperimenteerd hebben. *“Dus het is zo laagdrempelig en ze zijn er eigenlijk mee vertrouwd omdat ze het kennen vanuit hun kattenkwaad hoe ze ermee om moeten gaan. Een granaat, ja, daar moet eerst al goed uitgelegd worden hoe je dat moet gebruiken.”*⁶⁷

2.3. Mogelijke uitbreiding van geweld

2.3.1 Andere modi operandi

De *modi operandi* binnen het drugsgeweld blijven niet beperkt tot het gebruik van explosieven en vuurwapens.

Een van de respondenten heeft de indruk dat de straatdealers in de stad Luik niet zozeer gewapend zijn met vuurwapens, maar wel met blanke wapens. *“Ze dragen ze overal bij hun, in hun wagen, op hun scooter en op hun step.”*⁶⁸ Zo werd bijvoorbeeld begin juli 2024 een jonge man van 25 die in het bezit was van drugs en een mes opgepakt door de spoorwegpolitie in Luik.⁶⁹ Ook in Limburg halen de respondenten aan dat recent verschillende incidenten hadden plaatsgevonden waarbij rivaliserende drugsbendes elkaar met messen te lijf gingen.⁷⁰ Daarnaast worden ook regelmatig messen in beslag genomen tijdens drugsvangsten. Zo werden in juli 2023, in het kader van een drugsdossier, negen huiszoekingen uitgevoerd door de lokale politie van Brussel Zuid. Dit leidde tot de inbeslagname van meer dan 140 kilogram drugs, verschillende vuurwapens, messen en tasers, en 90.000 euro.⁷¹

Af en toe worden drugscriminelen ontvoerd en zelfs gemarteld. Zo werd op 22 februari 2023 Antwerpenaar M.A. gekidnapt aan het Total-tankstation langs de E19 in Waarloos. Een maand later werd hij weer vrijgelaten. Zijn kidnapping zou te maken hebben gehad met een grote partij cocaïne die werd gestolen.⁷² Eveneens in februari 2023 werd een 37-jarige Nederlander ontvoerd en gefolterd door een rivaliserende drugsbende. De bende van het slachtoffer zou 75 blokken cocaïne gestolen hebben van de bende waartoe zijn ontvoerders behoorden. In een loods in Wilrijk knipten ze zijn vinger af, sneden ze in zijn rug, overgoten ze zijn wonden met ammoniak, en werd het woord ‘dief’ in zijn voorhoofd gekerfd. De foltering werd zelfs via een livestream gevolgd door twee opdrachtgevers die vanuit Spanje verdere instructies gaven aan de folteraars.⁷³ In augustus 2024 werd een chauffeur die een lading drugs transporteerde beroofd door drie mannen die zich voordeden als politiemensen. Na te zijn klemgereden ter

hoogte van Sint-Niklaas, gingen de mannen aan de haal met de 1,4 kilo cocaïne die hij vervoerde. Toen de transporteur zonder het product arriveerde op de afgesproken plek werd hij door de opdrachtgevers gemarteld.⁷⁴

2.3.2 Geografische uitbreiding

De grootste uitwassen van drugsgeweld met behulp van explosieven en/of vuurwapens concentreren zich in Antwerpen en Brussel, maar laten ook aangrenzende zones en provincies niet ongemoeid. Hoewel bijvoorbeeld Sint-Niklaas tot op heden nog niet geconfronteerd werd met excessief drugsgeweld^a, noteert men er wel een stijging van het aantal meldingen van straatdeals. De vraag naar illegale roesmiddelen lijkt te zijn gestegen en het aanbod volgt, maar van een territoriale strijd tussen drugsbendes is momenteel geen sprake. Een mogelijke verklaring hiervoor kan volgens de respondent gevonden worden in de inperking van de horeca- en uitgaansgelegenheden in Sint-Niklaas. Waar bijvoorbeeld Antwerpen een florerend nachtleven kent, werd het uitgaansleven in Sint-Niklaas na de coronaperiode maar beperkt nieuw leven ingeblazen. De bijbehorende vraag naar illegale roesmiddelen die vooral voor recreatieve doeleinden worden gebruikt (zoals bijvoorbeeld MDMA en XTC) is dan ook sterk afgenomen. Daarnaast is Sint-Niklaas geografisch minder strategisch geplaatst voor optimale ontvangst en distributie van buitenlandse drugsleveringen, waardoor ook het fenomeen van drugssmokkel hier een minder prominente rol speelt.⁷⁵

Toch maakt de respondent zich naar eigen zeggen geen illusies over de evolutie van het drugsgeweld in Sint-Niklaas, rekening houdend met een toekomstige toename van de frequentie en intensiteit van het fenomeen. Sint-Niklaas heeft ook een rijke voedingsbodem van bewoners die een strategische functie uitoefenen binnen de haven van Antwerpen en het Waasland, geeft de respondent aan. Daarnaast kunnen de aanwezige asielcentra in de zone een aantrekkelijke rekruteringspoel zijn voor drugscriminelen om personen in een precaire situatie een aanlokkelijk aanbod te doen met de belofte van snel veel geld en misschien zelfs een nieuw carrièrepad.⁷⁶

Net zoals in Sint-Niklaas geven respondenten aan dat Luik momenteel niet geconfronteerd wordt met een zondvloed van systemisch geweld zoals zich dit de voorbije jaren in Antwerpen of Brussel heeft gemanifesteerd. Het merendeel van de overlast in de steden Luik en Verviers gaat gepaard met het openbare gebruik van illegale substanties door sociaal kwetsbare en vaak dakloze personen.⁷⁷ De voornaamste geweldsincidenten die hier plaatsvinden vallen eerder, volgens het tripartite model van Goldstein (cf. supra), onder de definitie van psychofarmacologisch of economisch-compulsief drugsgeweld. Zowel de gedragingen en lichamelijke hygiëne van de drugsverslaafden als kleinere overtredingen zoals winkeldiefstallen bezorgen de bewoners en bezoekers van de stad een verhoogd onveiligheidsgevoel. *“Het zijn dergelijke criminaliteitsfeiten die gelieerd zijn aan problematisch druggebruik op straat [...] En het is heel erg zichtbaar en heel erg aanwezig.”*⁷⁸ Een respondent haalt verder aan dat er

a Op drie uitzonderingen na: een vuurwapenincident, het gooien van een molotovcocktail naar een woning en een aanslag met een explosief tegen een woning; deze incidenten konden gelinkt worden aan conflicten binnen het drugsmilieu (interview 4).

een verschuiving heeft plaatsgevonden wat betreft de voorkeursdrug van de verslaafden op straat. Waar vroeger heroïne het meest gebruikte middel was, een opiaat dat vooral een kalmerend effect heeft op de gebruiker, is het gebruik van cocaïne de voorbije jaren enorm gestegen. Dit zorgt er niet enkel voor dat de georganiseerde drugsbendes betrokken bij de cocaïnehandel hoe langer hoe meer voet aan wal krijgen in de Waalse steden, maar de stimulerende effecten van het product leiden ook tot meer overlast van de geagiteerde gebruikers.⁷⁹

Toch wil dit niet zeggen dat conflicten gerelateerd aan de georganiseerde drugscriminaliteit volledig afwezig zijn. De respondent haalt hier twee zaken aan: een incident waarbij schoten op een geparkeerde wagen werden afgevuurd en het hoogstwaarschijnlijk om een geval van intimidatie ging, en een tweede incident betreffende de verdwijning van een man met een duidelijke link met het drugsmilieu.⁸⁰ Op 24 januari 2024 verdween O.M. (25) uit Luik. Al van bij het begin van zijn verdwijning werd hardnekkig gespeculeerd dat het om een ontvoering binnen het drugsmilieu ging.⁸¹ Op 12 juli 2024 werd zijn lichaam teruggevonden bij graafwerken in de buurt van Hoei. Hij zou reeds de dag van zijn ontvoering doodgeschoten zijn.⁸² Na afronding van het interview vond echter een derde incident plaats, namelijk op 2 september 2024. Hierbij werd een jongeman van 21 doodgeschoten. Hoewel nog niet officieel bevestigd, zijn er sterke aanwijzingen dat het om een aanslag binnen het drugsmilieu gaat.⁸³

De voorbije jaren werden verschillende cannabisplantages en laboratoria ontmanteld op het platteland en in de kleine dorpen in de provincie Luik. *“Ken je die serie ‘Narcos’, waar ze hun loods in het midden van het platteland bewaken met kalasjnikovs? Zulke dingen.”*⁸⁴ In oktober 2024 communiceerde het parket van Luik over de ontmanteling van een synthetisch laboratorium in Wanze. Behalve verschillende soorten drugs en hun precursoren werden ook 19 vuurwapens en munitie in beslag genomen.⁸⁵ Er kan dus gesteld worden dat het georganiseerde drugsmilieu wel degelijk voet aan wal heeft in de Waalse provincie en zelfs aan zware vuurwapens kan geraken, maar momenteel is er geen sprake van excessief geweld gelieerd aan de georganiseerde misdaad of hun interne disputen zoals die zich in Antwerpen of Brussel voordoen.

3

Dynamieken van het Belgische drugsgeweld

Uit verschillende bronnen⁸⁶ (media, interviews, politiedata, enzovoort) komt een duidelijk narratief van een alsmaar gewelddadigere drugsmarkt naar voren. Het gebruik van geweld en intimidatie bestaat al zolang er illegale markten zijn, maar dit geweld is niet altijd en overal even frequent of even zichtbaar.⁸⁷ Het is niet altijd voordelig voor criminelen om geweld te gebruiken. Vaak hanteren zij strategieën om geweld, en zeker openlijk geweld, zo veel mogelijk te vermijden. Aan de ene kant trekt (openlijk) geweld ongewenste aandacht van bijvoorbeeld de politie, aan de andere kant kan het gebruik van geweld ook andere criminelen ontraden om een samenwerkingsverband aan te gaan.⁸⁸ Kort gezegd: “*violence is bad for business*”.⁸⁹

Maar als geweld dan toch zo slecht is voor de criminele handel, waarom lijken we de laatste jaren dan een stijging van drugsgeweld in België te zien, terwijl de zaken op deze markt voorheen relatief rustig leken te verlopen? Hier is de theorie van zichtbaarheid en frequentie⁹⁰ van het geweld van toepassing. Voorheen was zowel de zichtbaarheid als de frequentie van drugsgeweld in België relatief laag. Occasioneel vonden er wel geweldsincidenten plaats binnen het criminele drugsmilieu, maar de afrekeningen werden tussen de criminelen onderling, en doorgaans buiten het publieke oog afgehandeld. De laatste twee à drie jaar lijkt daar verandering in te zijn gekomen en bevindt België zich in een situatie waarin zowel de zichtbaarheid als de frequentie van het drugsgeweld drastisch is toegenomen. Verderop in dit onderzoek bespreken we de verschillende dynamieken die een dergelijke toename hebben beïnvloed.

3.1. Geweld als intern reguleringsmechanisme

Geweld wordt voornamelijk gebruikt als een intern reguleringsmechanisme, binnen de criminele organisatie of tussen rivaliserende drugsbendes.⁹¹ Er speelt heel wat onderlinge concurrentie tussen deze drugscriminelen, maar het inherent illegale karakter van de drugsmarkten houdt logischerwijs in dat zij niet kunnen rekenen op de tussenkomst van een regulerende en sanctionerende overheid. Daarom valt men binnen

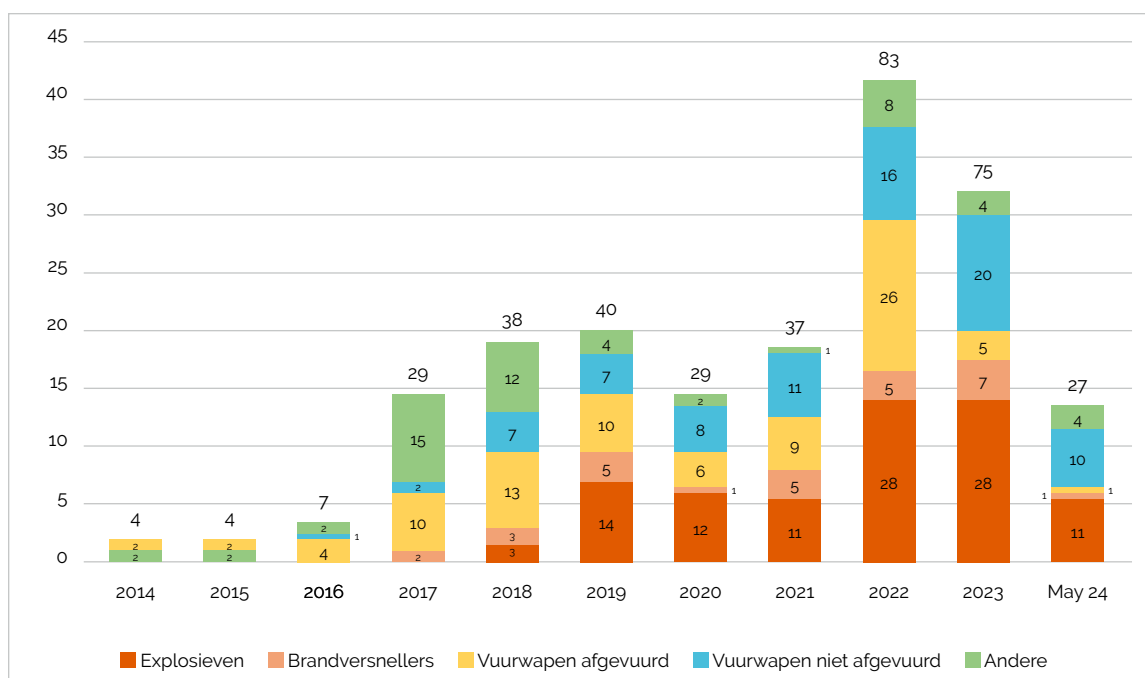
het criminele circuit vaak terug op het dreigen met of gebruiken van geweld als middel van marktregulatie.⁹²

3.1.1 Intimideren en vergelden

De geweldsdynamieken op het niveau van de groothandel zijn vooral gericht op intimidatie en vergelding. Een conflict op dit niveau is vaak het gevolg van een levering die vanuit het land van productie niet op zijn bestemming van distributie geraakt. Het gaat hier dus veelal over vergelding voor verloren ladingen, diefstallen, enzovoort. Waar vroeger verschillende restitutietechnieken werden gehanteerd tussen de verschillende drugsorganisaties om het gebruik van geweld zoveel mogelijk te vermijden (om onder de radar van de politie te blijven of om goede samenwerkingsverbanden te blijven behouden)⁹³, lijkt de finaliteit van het drugsgeweld vandaag vaak een andere wending te hebben genomen. Het gaat hier niet langer enkel over de occasionele vergelding voor fout gelopen transacties, maar wel om de tegenstander angst aan te jagen. Het gevolg is een luidruchtige strijd tussen rivaliserende drugsbendes om de tegenstander te intimideren, in de hoop de verloren goederen terug te krijgen, of zo krachtig te vergelden dat niemand het ooit nog aan zou durven een lading van hen te ontvreemden. Maar geweld wordt ook gebruikt om binnen de organisatie gevolg te geven aan ongehoorzaamheid, incompetentie of diefstal. Een voorbeeld van dergelijke interne regulering is de ontvoering en mishandeling van een Antwerpse havenarbeider als vergelding voor niet-nagekomen afspraken. De man zou 30.000 euro aangenomen hebben voor een uithaling van cocaïne, maar leverde geen diensten. Op 16 juli 2024 werd een brandbom geplaatst in De Bosschaertstraat in Antwerpen, in de buurt van de woning van de havenarbeider. De opdracht zou gegeven zijn door gekend drugscrimineel J.B.S., die reeds eerder in juli aangehouden werd voor de ontvoering en mishandeling van de havenarbeider in kwestie.⁹⁴

In 2022 kende het arrondissement Antwerpen een enorme toename aan (zichtbaar) drugsgerelateerd geweld (cf. Figuur 11). Het drugsgeweld in Antwerpen kan grotendeels toegeschreven worden aan het gebruik van intimidatietechnieken. Hierbij zijn niet zozeer de personen zelf, maar wel hun woningen en hun handelszaken, of deze van hun familie, het doelwit. Figuur 11 toont een stijging van het aantal vuurwapenincidenten sinds 2017. Vanaf 2019 worden ook explosieven en brandversnellers in toenemende mate ingezet. De afgelopen jaren lijken zowel explosieven als vuurwapens in gelijke mate ingezet te worden.

Figuur 11: Wapens gebruikt bij incidenten van drugsgeweld in het arrondissement Antwerpen tussen januari 2014 en mei 2024

Bron: Federale Gerechtelijke Politie Antwerpen^a

Behalve explosieven (cf. supra) worden ook vuurwapens ingezet voor intimidatiedoeleinden. Op 30 juni 2022 werd bijvoorbeeld de woning van de familie Z. beschoten door onbekenden. Een van de familieleden werd eerder opgepakt naar aanleiding van een drugsvangst van vier ton cocaïne in Essen.⁹⁵ Anderhalve maand later, op 21 augustus 2022, werd de woning van een andere gekende familie met drugsconnecties beschoten in de Rietschoorvelden in Merksem.⁹⁶ Op 5 september 2023 werd dan weer geschoten op een woning in de Delvastraat in Borgerhout. De link met het drugsmilieu wordt verder onderzocht.⁹⁷ Soms zetten de drugscriminelen hun acties kracht bij door een boodschap achter te laten op het geviseerde pand, zoals bijvoorbeeld op 10 augustus 2023 in de Berendrechtstraat op het Kiel in Antwerpen, waar een auto in brand werd gestoken. Op een rolluik werd een boodschap achtergelaten voor A.E.A., een bekende naam in het drugsmilieu: ‘Sidou dief’.⁹⁸ Op 13 december 2022 werd de nieuwe kickboksschool van J.B.S. in de Cruyslei in Borgerhout bestookt met vuurwerk. Achteraf stond op de gevel van het pand te lezen ‘Dood JBS Dede Dief’.⁹⁹ Maar daarnaast valt op basis van de analyse van de incidentenlijst van *Het Nieuwsblad*¹⁰⁰ ook vast te stellen dat het vuurwapen het wapen bij voorkeur is om menselijke slachtoffers te maken. Gedurende de periode 2016 tot en met 1 augustus 2024 vielen zeven doden en 11 gewonden. Een van de personen die dodelijk gewond raakte tijdens een aanslag in Merksem, in januari 2023, is een 11-jarig meisje. Twee andere personen die ook

^a Deze incidenten verwijzen enkel naar de feiten die door de Federale Gerechtelijke Politie van Antwerpen werden geregistreerd en vormen dus geen exhaustieve weergave van het aantal drugsgelateerde geweldsincidenten in het arrondissement Antwerpen.

aanwezig waren in de garage op het moment van de aanslag geraakten gewond.¹⁰¹ Omwille van de aard van de aanslag, namelijk het beschieten van een garagepoort, kan redelijkerwijze aangenomen worden dat het hier niet de bedoeling was om slachtoffers te maken. Maar in andere gevallen is het duidelijk wel de intentie van de daders om personen te treffen met de intentie om te doden of te verwonden. Uitgezonderd één incident, waarbij niet duidelijk is hoe de persoon om het leven kwam, werd in al deze geweldsincidenten gebruikgemaakt van een vuurwapen.

3.1.2 Een territoriale strijd

Op het niveau van de distributie en consumentenmarkt wordt de territoriale strijd om een vruchtbare afzetmarkt uitgevochten tussen rivaliserende bendes. Het is op dit niveau dat in principe het meest zichtbare drugsgeweld¹⁰² zich afspeelt. Het geweld op de consumentenmarkt is eerder van interpersoonlijke aard¹⁰³, waardoor hier ook meer gewonden en doden vallen. Uit data van DJSOC blijkt dat over heel België het grootste aantal gewonden en dodelijke slachtoffers ten gevolge van drugsgeweld valt in het Brusselse arrondissement.¹⁰⁴ Het is dan ook Brussel dat de hoogste criminaliteitscijfers optekent wat betreft de handel in illegale middelen (cf. supra).

Een competitieve markt zorgt vaak voor een hoge frequentie van geweld, aangezien de criminelen hun deel van de drugsmarkt willen beschermen of geweld gebruiken om het marktdeel van hun rivalen te veroveren. Dit leidt dan ook niet zelden tot een regelrechte territoriumstrijd tussen rivaliserende drugsbendes.¹⁰⁵ Een voorbeeld van een dergelijk escalerend conflict is de concurrentiestrijd tussen verschillende stadsbendes in de Brusselse Matongé-wijk. Daar waar vroeger voornamelijk cannabis werd verhandeld, is het aanbod van illegale middelen de voorbije jaren aanzienlijk uitgebreid als gevolg van een gediversifieerd klantenbestand dat zowel dakloze verslaafden, lokale jongeren, als hooggeplaatste werknemers van de Europese Commissie omvat.¹⁰⁶ Een erg gegeerde plek onder drugsbendes, dus, om een bloeiende handel op te zetten. In de wijk heeft iedere bende een duidelijk afgebakend territorium om zijn waar aan te bieden. De Black Démolition-bende bevoorraadt het cliënteel in de Francartstraat en de Edinburgstraat, terwijl de Black Wolves de galerij langs de Elsensesteenweg voor hun rekening nemen. Dit evenwicht werd echter verstoord toen een van de leiders van de Black Wolves, een drugsbende uit Laken, de Versailles-bende, inschakelde om zijn vuile werk op te knappen. De aanwezigheid van deze bende wordt echter niet getolereerd in de buurt. Dit ontketende bijgevolg een erg gewelddadige territoriumstrijd. Een van de incidenten gelinkt aan deze territoriumstrijd is de schietpartij op de Gulden Vlieslaan in december 2023. De schutter zou ingehuurd zijn om een rivaliserend bendelid, dat samenwerkt met de Versailles-bende, uit te schakelen. De man werd vier keer geraakt, maar ook vier onschuldige voorbijgangers raakten gewond tijdens de schietpartij.¹⁰⁷

Brussel is een aantrekkelijke regio voor drugscriminelen, *“de consumenten zijn hier, het is gelegen nabij verschillende autosnelwegen en er zijn verschillende communicatiekruispunten”*¹⁰⁸. *“Hier in Brussel is er een hele grote afname. Enerzijds heeft dit te maken met het feit dat hier heel wat Europese instellingen zitten [...] en de expats en dergelijke. [...] daar zit ook consumentengedrag in. En dan natuurlijk de echt zware drugsverslaafden.”*¹⁰⁹

Deze lucratieve mogelijkheden leiden dan ook tot een territoriale oorlog waarin rivaliserende bendes hun deel van deze bloeiende consumentenmarkt willen veroveren en er niet voor terugdeinzen geweld te gebruiken om hun doel te bereiken.¹¹⁰ Het valt op dat hier nu ook de kleine dealers en zelfs de consumenten gewapend zijn, voornamelijk met blanke wapens en vuurwapens.¹¹¹ Op 18 juni 2022 bijvoorbeeld, vond in de Matongé-wijk een steekpartij plaats waarbij een 26-jarige verdachte een 41-jarige man neergestoken zou hebben naar aanleiding van een territoriaal dispuut binnen het drugsmilieu. De mannen zouden lid zijn van rivaliserende bendes. De Versailles-bende, waartoe de verdachte behoort, zou het terrein van de Black Wolves-bende, waartoe het slachtoffer behoort, in handen willen krijgen.¹¹² Maar voor het overgrote deel van de afrekeningen zouden de daders gebruikmaken van vuurwapens. In februari 2024 vonden maar liefst vier schietpartijen plaats in vier dagen tijd, en ze zouden alle vier gelinkt zijn aan disputen binnen het drugsmilieu. De incidenten resulteerden in drie gewonden en één dodelijk slachtoffer.¹¹³ Zo is er ook de dodelijke schietpartij in Anderlecht op 14 september 2023. Hier werd een 31-jarige man neergeschoten met 17 kogels door vier mannen gewapend met kalasjnikovs. Dit incident zou kaderen binnen een territoriaal dispuut over de drugshandel in de wijk rond de Wayezstraat, in handen van een Marokkaanse clan, en de wijk Peterbos die geïnfiltreerd zou zijn door een uiterst gewelddadige clan uit Marseille.¹¹⁴

Zowel in de media als door de minister van Justitie werd reeds herhaaldelijk de connectie gemaakt met gewelddadige bendes uit Marseille die de Brusselse drugsmarkt infiltreren.¹¹⁵ Wanneer de respondenten de vraag wordt gesteld of de oorzaak van de toename van het drugsgeweld in Brussel verklaard kan worden door de gewelddadige uitwassen in het Franse Marseille zijn de respondenten eerder sceptisch. Er zijn links met drugsbendes uit Marseille die ook een deel van de afzetmarkt in Brussel beheersen, maar dit zijn lang niet de enige spelers op de markt.¹¹⁶ Een van de respondenten haalt ook aan dat het tegenwoordig niet moeilijk is om toe te treden tot de criminele drugshandel. In het verleden was het veel moeilijker om toegang te krijgen tot de illegale drugsmarkt die grotendeels werd gedomineerd door een handvol clans en waarbij samenwerking voornamelijk was gebaseerd op vertrouwen. *“Nu hoef je zelfs niet eens toe te treden tot een clan, je hoeft enkel geld te hebben om de drugs aan te kopen.”*¹¹⁷

3.2. De aard van de drugsmarkt

Ook de aard van de drugsmarkt beïnvloedt de aanwezigheid van geweld. Eerder onderzoek wijdt een groot deel van het (zichtbare) drugsgeweld in Europa aan de cocaïnehandel¹¹⁸, en ook de respondenten in dit onderzoek leggen vaak de link met deze drugsmarkt.¹¹⁹ In augustus 2015 vond bijvoorbeeld een grote verschuiving plaats binnen het Limburgse drugsmilieu met de moord op drugsbaas S.A. De familie A., met Italiaanse roots, stond binnen de drugswereld bekend als “de Soprano’s aan de Maas” en op het moment van de moord stonden hij en enkele andere familieleden terecht voor cocaïnesmokkel. Op 27 augustus 2015 werd S.A. doodgeschoten in opdracht van M.T., een man met wie A. in onmin leefde na een fout gelopen drugsdeal.¹²⁰ Daaropvolgend werd de positie van de A.’s binnen het drugsmilieu ingenomen door een criminele organisatie met Marokkaanse roots, die sindsdien met harde hand de Limburgse

drugsmarkt beheerst. Met deze overname van de macht ging ook een stijging van het straatgeweld gepaard.¹²¹

Ook in Antwerpen en Brussel wordt de link gelegd tussen het aanwezige drugsgeweld en de cocaïnemarkt.¹²² Zeker in Antwerpen lijkt een groot deel van het drugsgeweld gelinkt te zijn aan *rip deals* of verloren ladingen cocaïne na uithalingen uit de maritieme containers in de Antwerpse haven, zoals bijvoorbeeld de ontvoering en marteling van een drugskrimineel na de diefstal van 75 blokken cocaïne (cf. supra) of de golf van geweldsincidenten nadat in 2012 200 kilo cocaïne spoorloos verdween (cf. infra). Daarnaast lijken drugskriminelen ook niet terug te deinzen voor de risico's die het terughalen van een kostbare lading cocaïne met zich meebrengt. Een voorbeeld van een dergelijke kosten-baten-afweging is de verijdelde overval van een loods in Kalmthout op 17 oktober 2023. Een gewapend commando van zeven Nederlanders tussen de 22 en 35 jaar oud werd in Antwerpen door de politie klemgereden. Het commando was op weg naar de loods om een partij cocaïne van tien ton, die eerder in de Antwerpse haven in beslag genomen was, te recupereren.¹²³

Enerzijds kan dit geweld gelieerd aan de cocaïnemarkt verklaard worden door een verschuiving van de dominantie van de markt door een handvol grote drugsorganisaties naar een veelheid van kleine, flexibele netwerken die elk een aandeel van deze lucratieve markt willen bemachtigen. Anderzijds wordt cocaïne nog steeds grotendeels in Latijns-Amerika geproduceerd om dan, vooral via de maritieme weg, Europese grond te bereiken en van daaruit verder verdeeld te worden over de Europese consumentenmarkt. Een zodanig lange keten van productie tot eindgebruiker impliceert de betrokkenheid van een veelheid aan actoren, en dus ook een grotere kans dat er onderweg iets fout loopt.¹²⁴

Ook de synthetische drugsmarkt en de cannabisteelt hebben een aandeel in het aantal drugsgelateerde geweldsincidenten, voornamelijk in Nederlands en Belgisch Limburg. De regio is populair bij Nederlandse drugskriminelen. Ze vestigen er – net over de grens – hun cannabisplantages en synthetische drugslaboratoria. Zo werd in juni 2024 een groot drugslab ontdekt dat verborgen lag in een ondergrondse mergelgroeve in Riemst. Na door een zeven meter lange schacht naar beneden te klimmen vond de politie een labo waarin een grote hoeveelheid drugsafval en enkele productieketels werden aangetroffen. Het laboratorium werd vermoedelijk gebruikt voor de productie van amfetamine.¹²⁵ Hoewel regelmatig wapens worden aangetroffen in deze laboratoria en plantages, lijkt het gros van het drugsgeweld in Limburg niet aan deze fenomenen gelieerd. Het aantal cannabisplantages dat jaarlijks wordt opgerold neemt volgens de respondenten zelfs af.¹²⁶ Een van de respondenten haalt aan dat uit hun informantenwerking blijkt dat er een verschuiving plaatsvindt van de cannabisproductie naar Wallonië.¹²⁷ Conflicten binnen de cannabis- en synthetische drugsmarkt zijn vaak gerelateerd aan zogenaamde *rip deals*.^a Hoewel deze in Belgisch Limburg relatief weinig voorkomen, gaan ze wel nagenoeg altijd gepaard met een

a Een term die vooral in het drugsmilieu gebruikt wordt en verwijst naar een criminele transactie waarbij een partij zowel met het geld als met de goederen aan de haal gaat.

gewelddadige aanpak.¹²⁸ Op 21 mei 2023 werden bijvoorbeeld een 20-jarige man en zijn vriendin slachtoffer van een gewelddadige overval waarbij de daders een barbecuevork en een keukenmes op zak hadden. Volgens de slachtoffers ging het om een mislukte *rip deal*. In de struiken werd 600 gram cannabis aangetroffen, die het slachtoffer tijdens de aanval snel had weggegooid.¹²⁹ Daarnaast zijn er ook incidenten gekend waarbij boeren geïntimideerd of bedreigd worden om hun lege stallen ter beschikking te stellen aan drugscriminelen, die ze gebruiken als productiefaciliteiten. Zowel onderzoek als enkele respondenten stellen dat het geweld gerelateerd aan de cannabismarkt minder zichtbaar is dan geweldsincidenten gelinkt aan de handel in synthetische drugs en cocaïne.¹³⁰ Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de criminele netwerken die werkzaam zijn in de cannabishandel een hoge mate van samenwerking vertonen. Ze wisselen expertise uit, bieden elkaar een verscheidenheid aan gespecialiseerde diensten aan en bouwen partnerschappen uit over geografische grenzen heen.¹³¹

3.3. Een nauwe verwevenheid met de Nederlandse drugsmarkt

Het gebruik van geweld om de drugsmarkt te controleren is geen nieuw fenomeen. Een van de respondenten haalt aan dat drugsgeweld altijd heeft bestaan. Wat wél nieuw is, is de omvang en de intensiteit van het drugsgeweld.¹³²

Hoewel België pas sinds 2021–2022 echt een explosie aan drugsgeweld vaststelt, konden voordien al tekenen aan de wand gezien worden. *Als het regent in Nederland, dan druppelt het in België*: een vaak gebruikte uitspraak om de onderlinge connectie tussen de drugshandel in België en Nederland te beschrijven. Dit is niet verwonderlijk, want het Nederlandse en het Belgische drugsmilieu zijn immers nauw met elkaar verweven.¹³³ *“Als je natuurlijk niet langer terugkijkt dan je neus lang is, dan denk je dat dat allemaal opeens ergens begonnen is, maar het is vanaf de jaren zestig vanaf de vorige eeuw verweven geweest. En geweld hé, in allerlei varianten en vormen”*.¹³⁴

Reeds in de jaren 1980 werd in Nederland een trend van stijgend drugsgeweld opgemerkt. Politieagenten werden gecorrumpeerd en leden van het Openbaar Ministerie werden op brutale wijze bedreigd door leden van de georganiseerde misdaad.¹³⁵ Volgens een van de respondenten was de stijgende intimidatie en bedreiging van overheidsfunctionarissen mede het gevolg van het opvoeren van de strijd tegen de illegale productie van en handel in verdovende middelen. Om alsnog de ladingen illegale drugs te kunnen smokkelen heeft men op een gegeven moment nood aan de medewerking van personen met een strategische functie.¹³⁶

In 2012 begon het ook binnen het drugsmilieu alsnog harder te rommelen. Wanneer in 2012 de Turtles worden ingeschakeld om een lading uit te halen en vijf sporttassen met in totaal 200 kilo cocaïne spoorloos verdwijnen, ontketent zich een ware drugsoorlog die leidt tot verschillende schietincidenten. Op 29 december 2012 bijvoorbeeld vond een liquidatie van twee bendeleden plaats in de Staatsliedenbuurt in Amsterdam-West. En op 22 mei 2014 werd kopstuk G.M. in Amstelveen neergeschoten door een rivaliserende drugsbende. Hij had meer dan 80 schotwonden in zijn lichaam.¹³⁷

Omwille van de verwevenheid van het Belgische en Nederlandse drugsmilieu blijven de drugsgerelateerde conflicten niet beperkt tot enkel Nederland. Zo werd bijvoorbeeld de Amsterdamse drugs crimineel N.B. op klaarlichte dag neergeschoten door drie mannen voor het Antwerpse Crown Plaza hotel.¹³⁸

Maar het blijft niet bij geweld en liquidaties tussen drugscriminelen onderling. Op 6 juli 2021 werd misdaadreporter Peter R. de Vries op straat neergeschoten. Naast zijn journalistieke betrokkenheid in het misdaadmilieu was de Vries ook vertrouwenspersoon van een van de kroongetuigen in het Marengo-proces, waarvan vermoed wordt dat dit de uiteindelijke aanleiding van de schietpartij zou zijn. Negen dagen later overleed Peter R. de Vries in het ziekenhuis aan zijn verwondingen. Tijdens het proces stonden 17 verdachten terecht voor zes moorden, vier moordpogingen en een aantal voorbereidingen, gepleegd tussen 2015 en 2017. De hoofdverdachte tijdens het proces was R.T., die betrokken was bij grootschalige cocaïnehandel en liquidatiemoorden binnen het milieu. N.B. was de kroongetuige tijdens dit proces. Naast zijn vertrouwenspersoon Peter R. de Vries werden ook N.B.'s broer en zijn advocaat Derk Wiersum vermoord naar aanleiding van het proces.¹³⁹

Het is dan ook niet zo verwonderlijk dat bijna elk incident van drugsgerelateerd geweld in Antwerpen een link heeft met het criminele drugsmilieu in Nederland.¹⁴⁰ Vaak worden hit-and-run-acties in Antwerpen gepland en uitgevoerd door Nederlanders. Deze betrokkenheid van Nederlandse burgers werd vastgesteld tijdens de vele heterdaad-acties die het gevolg zijn van een goede samenwerking tussen de Belgische en Nederlandse politiediensten. In dergelijke zaken zijn de betrokkenen vaak minderjarigen die voor een snelle trip over de grens “rijkelijk” beloond worden.¹⁴¹ Zo werden bijvoorbeeld op 15 september 2023 drie jonge Nederlanders opgepakt, kort nadat zes huizen beschadigd raakten na een zware explosie in de Berendrechtstraat op het Kiel.¹⁴² Op 24 januari 2024 ontploft een explosief aan de voordeur van een appartementsgebouw op de Brasschaatsteenweg in Kalmthout. Kort nadien worden in Turnhout twee Nederlandse verdachten gearresteerd.¹⁴³ Ook uit de data van de Federale Gerechtelijke Politie Antwerpen blijkt dat de overgrote meerderheid van personen die worden opgepakt naar aanleiding van het Antwerpse drugsgeweld de Nederlandse en Belgische nationaliteit heeft.¹⁴⁴

3.4. Verstoring van de markt door politie-interventies

De Belgische drugshandel werd in 2021 danig verstoord door de verschillende politie-interventies die plaatsvonden naar aanleiding van het kraken van de versleutelde berichtendienst Sky ECC. Op 9 maart 2024, drie jaar na de start van het onderzoek, berichtte het Openbaar Ministerie dat het al 592 dossiers tegen 4.439 verdachten binnen het Sky ECC-onderzoek had geopend. Dientengevolge werden in België in totaal 87 vonnissen uitgesproken. Het grootste deel van de dossiers (383 of 66% van het totale aantal dossiers) werd aangevat binnen parket Antwerpen.¹⁴⁵ De gevolgen van deze politie-interventies waren navenant; in de zomer van 2022 telde Antwerpen een record aantal schietpartijen en explosies binnen het drugsmilieu. Tussen januari

en midden-augustus 2022 werden 60 incidenten geregistreerd, in vergelijking met 30 incidenten voor het hele jaar 2021. Volgens de Antwerpse Federale Gerechtelijke Politie kan deze stijging van drugsgerelateerde geweldsincidenten deels worden toegeschreven aan de politietussenkomsten in het kader van de Sky ECC-onderzoeken. De veelheid van informatie die naar aanleiding van deze kraak aan het licht kwam heeft geleid tot arrestaties van verschillende kopstukken en sleutelfiguren binnen het milieu.¹⁴⁶ Dit heeft als gevolg dat belangrijke spelers van het toneel verdwijnen en de militaire balans tussen de verschillende concurrerende drugsbendes verstoord wordt. Wanneer een bepaald drugsnetwerk door dergelijke interventies getroffen wordt, komt ook zijn vermogen om aan de vraag naar illegale drugs tegemoet te komen en zijn capaciteiten om zichzelf en zijn territorium te verdedigen in het gedrang. Rivaliserende bendes maken van deze verzwakte positie gebruik om (met geweld) de macht over te nemen.¹⁴⁷

Uit de interviews met politiemensen blijkt dat ook zij van mening zijn dat zowel de zichtbaarheid als de frequentie van het geweld stijgt. Zij geven aan dat het ongezien is dat het criminele drugsgeweld zo veel aandacht trekt, alsook dat de politie niet langer vijand nummer één is. *“We moeten afstappen van het idee dat criminele organisaties schrik hebben van politie of justitie.”*¹⁴⁸ Volgens enkele respondenten hebben deze drugscriminelen meer schrik van hun rivalen dan van de politie. Het wapenarsenaal dat zij in huis hebben, heeft voornamelijk de bedoeling om zichzelf te beschermen tegen andere criminelen; het is niet zozeer bedoeld om te gebruiken tegen de politie.¹⁴⁹ Een stijging van de zichtbaarheid van het geweld heeft dan ook te maken met het feit dat de finaliteit van het geweld binnen het drugsmilieu divers(er) is. De nadruk kan liggen op zowel intimidatie, competitie als vergelding.¹⁵⁰ De eerste bezorgdheid van criminelen zou niet langer zijn om onder de publieke radar te blijven, maar juist om hun macht te tonen aan rivaliserende bendes – wat vooral een publieke gebeurtenis is.

3.5. “Crime as a service”

Om deze geweldsdaden uit te voeren wordt vaak beroep gedaan op externen. Enerzijds worden kwetsbare jongeren gelokt en geronseld met de belofte van snel geld en status. Anderzijds worden professionele geweldplegers aangeworven die verder niets met het drugsmilieu te maken hebben, maar die op vraag van actoren binnen het drugsmilieu doelgerichte afrekeningen gaan uitvoeren.

3.5.1 Aanwas van jonge, minderjarige, drugscriminelen

In Limburg valt het op dat de daders van het drugsgeweld vaak erg jong zijn. *“[Wij zien] een duidelijke evolutie dat minderjarigen daarvoor gebruikt worden.”*¹⁵¹ Enerzijds gaat het vaak om Nederlandse jongeren die de grens oversteken om hier feiten te komen plegen, anderzijds worden lokale jongeren geronseld, op straat of via sociale media. Meestal gaat het om jongeren die in sociaal precaire situaties leven en een criminele carrière als de enige mogelijkheid zien om snel, veel geld en status vergaren. *“Dat zijn dikwijls kinderen van ouders die in een asielprocedure zitten, die daarvoor gerekruteerd worden. En dan weet ik van gasten die ongeveer per maand 3.000 euro netto hebben aan inkomsten uit criminele activiteiten en dat eigenlijk de zestienjarige de kostwinner van het gezin is.”*¹⁵² *“[onder andere]*

*Genk heeft wel een bepaalde problematiek. [...] een heel hoge graad van werkloosheid. Ja, daar is een hele grote criminele visvijver, die jongeren in die cités.”*¹⁵³

Ook in Antwerpen halen de respondenten de jonge leeftijd van de daders aan. Vaak gaat het over minderjarigen, en soms zijn ze zelfs zo jong als dertien jaar. Zij worden gelokt met de belofte van een aanzienlijke som geld om een ‘klein klusje’ uit te voeren, maar dit ‘kleine’ klusje kan variëren van het op de uitkijk staan tijdens een straatdeal tot het beschieten van of explosieven plaatsen voor een woning.¹⁵⁴ Zo waren het bijvoorbeeld twee minderjarigen die een brandbom gooiden naar de woning van de moeder van S. (cf. supra) in de Bogaardestraat in de Antwerpse wijk Sint-Andries, op 30 augustus 2023.¹⁵⁵ Een tendens die ook door het kabinet van federaal minister van Justitie Vincent Van Quickenborne en Vlaams minister van Justitie Zuhail Demir werd vastgesteld. Zij geven aan dat Nederlandse minderjarigen door drugsbaronnen in Dubai en Turkije gerekruteerd worden door middel van tussenpersonen, om aanslagen in het drugsmilieu te plegen in Antwerpen en Mechelen, en om drugs uit containers te halen in de Antwerpse haven. Demir voegt daar nog aan toe dat minderjarigen ook vaker wapens dragen.¹⁵⁶ Zo werden bijvoorbeeld in maart 2024 vijf Nederlandse jongeren opgepakt in het Antwerpse havengebied, waarschijnlijk toen ze op zoek waren naar cocaïne. Het ging om drie minderjarigen (twee 14-jarigen en een 17-jarige) en twee meerderjarigen.¹⁵⁷ Een ander voorbeeld is de arrestatie van drie Nederlanders, waarvan één 17-jarige, in juli 2024, na een aanslag op een restaurant op de Turnhoutsebaan in Borgerhout.¹⁵⁸

Ook in Brussel zijn de daders van dergelijke geweldsincidenten vaak erg jong.¹⁵⁹ “Ze hebben geld nodig, [...] zijn minder matuur en gaan gemakkelijker over tot het plegen van dergelijke daden. Deze jongeren zijn erg beïnvloedbaar.”¹⁶⁰ Toch lijken niet alle jongeren vrijwillig in het Brusselse drugsmilieu te stappen. Op basis van getuigenissen van Brusselse politieagenten en hulpverleners rapporteert *The Guardian* over de drugsmaffia die Brusselse straatkinderen verplicht cocaïne te verkopen. Vaak zouden het niet-begeleide kindmigranten afkomstig uit Marokko en Algerije zijn. Zij zouden een bepaalde hoeveelheid drugs moeten verkopen of ze riskeren geslagen, gemarteld of verkracht te worden. Gaat een lading drugs verloren? Dan dreigt ook hier geweld als retributie voor de verdwenen producten.¹⁶¹

Niet alle jongeren stappen dus op vrijwillige basis mee in de drugscriminaliteit en zelfs voor zij die een bewuste keuze maken om via drugshandel gemakkelijk een centje bij te verdienen blijkt het later allerminst evident om uit deze criminele organisaties uit te treden.

3.5.2 Rekruteringspoel van personen in een precaire situatie

Tijdens de interviews¹⁶² wordt aangehaald dat (jonge) personen die zich in een situatie van sociale armoede bevinden een belangrijke rekruteringspoel vormen voor drugscriminelen.

Een belangrijke pool van rekruten zijn kwetsbare personen die gelokt worden met de belofte van snel geld en status. De benadering van deze doelgroep heeft geleid tot een aanzienlijke aanwas van drugscriminelen. “[bepaalde buurten] zijn eigenlijk een soort openlucht VDAB kantoor voor de drugsbendes en andere criminele organisaties. De mensen slapen daar op straat en hangen er rond, je moet ze maar gaan ronselen. Ze staan daar en ze hebben geld nodig.”¹⁶³ Vooral voor Nederlandse en Belgische jongeren in precare sociale wijken biedt een ‘job’ in de drugshandel kansen op snel geld en eventueel een carrièrepad. Voor jonge asielzoekers is het aannemen van dergelijke klusjes soms de enige manier om in het eigen levensonderhoud en dat van hun familie te voorzien.

3.5.3 Specifiek en doelgericht geweld

Een stijging van de frequentie van het drugsgeweld gaat vaak ook gepaard met de uitbesteding van het geweld.¹⁶⁴ Nagenoeg alle respondenten merken op dat vooral personen buiten de criminele organisatie worden geronseld om daden van geweld uit te voeren. Het gaat hier dan zowel om kleine, vaak erg jonge criminelen die aanslagen plegen ter intimidatie, als om professionele huurmoordenaars die gerichte liquidaties uitvoeren. Vaak wordt er met tussenpersonen, zogenaamde ‘brokers’, gewerkt om deze contacten te faciliteren.¹⁶⁵ “Het is een interimkantoor geworden [...] stuur een lijstje met targets naar [persoon] A, en A zegt ‘Ja, ik zal voor de eerste tien zorgen’ en [persoon] B zegt ‘Ah, ik zal dan 11 tot 20 nemen’. En die regelen alle logistiek en alles wat errond hangt. En ge betaalt per koppel, denk ik. En het wordt heel onpersoonlijk hé.”¹⁶⁶ “[Daar waar] vroeger de organisaties eigenlijk alles voor hun rekening namen, zien we nu dat heel veel uitbesteed wordt.”¹⁶⁷

Internationaal onderzoek¹⁶⁸ toont aan dat, wanneer zij deel uitmaken van het criminele circuit, (leden van) motorclubs voornamelijk betrokken zijn bij geweldplegingen en drugscriminaliteit. Zij worden dan ook regelmatig benaderd door actoren uit het drugsmilieu om uithalingen te doen. Wat ook voorkomt is dat drugscriminelen toetreden tot deze motorbendes om bescherming te zoeken en leden te rekruteren voor beschermingsopdrachten of geweldplegingen. Een deel van het geld zou hierbij terug naar de interne clubkas vloeien.¹⁶⁹ Dit lijkt ook in Limburg het geval te zijn. In de regio zijn zes grote illegale motorclubs gevestigd: de Hells Angels, de Outlaws, Satudarah, de Bandidos, de Blue Angels en Gremium MC. Tussen 2012 en 2021 was ongeveer 66% van de clubleden die opgevolgd worden door de politie betrokken bij minstens één crimineel feit. Drugsfeiten stonden daarbij met stip op één.¹⁷⁰ Een van de respondenten geeft aan dat leden van de Hells Angels vaak betrokken zijn bij de productie van synthetische drugs. Leden van de motorclub Bandidos verlenen dan weer vaak hun diensten bij het uithalen van de cocaïne. Hoewel er geen officiële vestiging is in Limburg, vertoeven heel wat leden van de motorclub Kanun, die Satudarah als hun moederclub zien, binnen de zone. Ook zij blijken vaak betrokken te zijn bij het uithalen van cocaïne.¹⁷¹

3.5.4 Een verhoogd risico op vergisaanslagen

Opvallend is dat er een groot aantal vergisaanslagen plaatsvindt. Een woning in de Bijendorfststraat in Deurne bijvoorbeeld, wordt op 25 november 2022 door onbekenden onder vuur genomen. Toch lijken de bewoners geen link te hebben met het drugsmilieu. Het is waarschijnlijk dat de daders zich vergist hebben, aangezien wat verderop in

de straat de schoonfamilie woont van de reeds vaak door het drugsmilieu geviseerde familie E.H. uit Berchem.¹⁷² Ook op bijvoorbeeld 23 februari 2023 lijkt er sprake te zijn van verwarring over het doelwit, wanneer naar een pizzeria in de Abdijstraat op het Kiel een brandbom wordt gegooid. Vermoedelijk wilden de daders de Mechelse drugscrimineel A.C. treffen, maar de pizzeria staat op naam van een naamgenoot.¹⁷³ In januari 2023 werd een onschuldige man ontvoerd op de Boomsesteenweg in Wilrijk. Gelukkig kwamen zijn kidnappers snel tot de conclusie dat ze per vergissing de buurman van het echte doelwit van zijn vrijheid hadden beroofd. De man werd een dag later weer vrijgelaten.¹⁷⁴

Enerzijds kan de onervarenheid van de minderjarige rekruten hiervoor een verklaring bieden. Deze jonge geweldplegers zijn nog niet gekend met het milieu en de aanwezige actoren. Daarnaast zijn ze vaak niet vertrouwd met het gebruik van de vuurwapens die hen ter beschikking worden gesteld. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat ze moeite hebben met het richten en afvuren van het wapen, waardoor ze omliggende objecten raken in plaats van het doelwit zelf. Anderzijds zijn criminelen die specifiek ingehuurd worden om geweldsdaaden te plegen maar niet tot het drugsmilieu behoren mogelijks minder gekend met het doelwit, of krijgen ze verkeerde informatie, waardoor ook hier de kans op vergisaanslagen aanzienlijk hoger is.

3.6. Van de onder- naar de bovenwereld

Om hun illegale handel vlot te laten verlopen, maken drugscriminelen gebruik van personen die een strategische beroepsfunctie uitoefenen, zoals bijvoorbeeld havenarbeiders.¹⁷⁵ In sommige gevallen wordt er gebruikgemaakt van openlijke intimidatietactieken om deze personen te overtuigen alsnog hun medewerking te verlenen. In 2017 bijvoorbeeld, werd het huis van een Antwerpse dokwerker in Ekeren beschoten terwijl zijn vrouw en zoon boven lagen te slapen. De schietpartij zou gelinkt zijn aan represailles tegen een belangrijk figuur in het drugsmilieu die verschillende dokwerkers in de Antwerpse haven heeft gerekruteerd om de uithaling van cocaïne uit de containers in goede banen te leiden.¹⁷⁶ Toch beweert de betrokken dokwerker nooit deelgenomen te hebben aan dergelijke activiteiten en wordt hij in zijn verhaal bijgetreden door bronnen binnen het drugsmilieu die stellen dat ze hem herhaaldelijk benaderd hebben met de vraag om zijn medewerking te verlenen, maar dat hij hier nooit op ingegaan is.¹⁷⁷

Wanneer de zichtbaarheid van het geweld toeneemt, heeft dit vaak te maken met drugscriminelen die zich willen afzetten tegen en manifesteren tegenover de staat.¹⁷⁸ Een voorbeeld van dit laatste is de vrijdelde ontvoering van toenmalig minister van Justitie Vincent Van Quickenborne. In september 2022 werden de minister en zijn gezin ondergebracht op een schuiladres nadat de politie had vernomen dat hij het doelwit zou zijn van een ontvoering, en in de buurt van zijn woning een verdachte auto met Nederlandse nummerplaten werd gesignaleerd. De bestuurder en zijn passagiers konden ontkomen, maar de volgende dag werden in een auto die geparkeerd stond voor het huis van een van de burens van de minister een automatisch vuurwapen, twee handvuurwapens en spanbandjes aangetroffen. De minister had recent vooruitgang

geboekt in de strijd tegen drugscriminaliteit, onder andere door (dankzij SkyECC- cf. supra) verschillende drugscriminelen te arresteren en een uitleververdrag voor drugscriminelen met de Verenigde Arabische Emiraten te ondertekenen. Na een tweede dreiging werden de minister en zijn familie in december 2022 opnieuw op een schuiladres geplaatst.¹⁷⁹

Tot slot worden bij het hoge aantal vergisaanslagen (cf. supra) ook onschuldige personen slachtoffer van conflicten binnen het drugsmilieu. Vaak gaat het hier over aanslagen tegen woningen, waarbij de daders zich van adres vergist hebben of hun informatie over de woonplaats van het doelwit niet langer up-to-date is. Zo vond op 1 februari 2024 een explosie plaats tegen een woning op de Kerkhoflei in Zoersel. De getroffen bewoners waren zestigers die geen enkele link met het drugsmilieu hadden.¹⁸⁰ Ook op 10 november 2023 lijkt er sprake te zijn van een vergissing wanneer een Irakees koppel slachtoffer wordt van een aanslag met een brandbom tegen hun woning. Vermoedelijk was het echte doelwit het ouderlijke huis van de broers F. dat in dezelfde straat gelegen is.¹⁸¹ Op 22 november 2022 werd dan weer het vuur geopend op een woning in de Begijnhofstraat in Deurne. Ook hier lijkt het te gaan om een vergissing en zou de schoonfamilie van de geviseerde familie E.H., die verderop in de straat woont, het waarschijnlijke doelwit zijn.¹⁸² Een woning op het Geestenspoor in Ekeren wordt op 14 juli 2022 door onbekenden onder vuur genomen. Opnieuw lijkt het hier om een vergissing te gaan; het doelwit woont immers al vijf jaar niet meer op dat adres.¹⁸³ Op 27 juni 2024 vindt echter een uitzonderlijk zwaar incident plaats. Verschillende personen op het terras van café Astoria, in de buurt van het Brusselse Zuidstation, worden onder vuur genomen. Het zou gaan om twee mannen op een scooter, die met behulp van een aanvalsgeweer verschillende schoten in hun richting afvuren. De aanslag eist een bijzonder hoge tol. Er vallen twee dodelijke slachtoffers: een 46-jarige Marokkaanse vrouw en een 44-jaar oude man van Kameroense afkomst. Ook vallen er drie gewonden: een 31-jarige man loopt lichte verwondingen op, twee mannen van 42 en 49 bevinden zich in levensgevaar. Hoewel verder onderzoek dit nog moet uitwijzen, heeft het er alle schijn van dat het om een afrekening in het drugsmilieu gaat, maar alle vijf de slachtoffers zouden hier niets mee te maken hebben.¹⁸⁴

4

Conclusie

België kent een bloeiende drugsmarkt die de voorbije jaren bleef groeien en steeds lucratiever werd. Een dergelijke winstgevende activiteit trekt dan weer verschillende actoren aan die elk een aandeel van de drugshandel in handen willen krijgen. De toename van het aantal actoren op de drugsmarkt heeft geleid tot een stijgende competitie tussen de verschillende drugsnetwerken en daarmee tot gewelddadige uitwassen om een marktsegment te veroveren of te beschermen.

Om het drugsgeweld in België in kaart te brengen stonden in deze studie twee onderzoeksvragen centraal:

- 1 Wat is de omvang en de aard van het drugsgeweld in België?
- 2 Welke dynamieken beïnvloeden het drugsgeweld in België?

Om antwoord te kunnen geven op deze vragen kunnen we echter geen beroep doen op een eenduidige databron. Dit onderzoek heeft dan ook verschillende beschikbare databronnen samengelegd om een zo betrouwbaar mogelijk antwoord te kunnen formuleren: een audit van de beschikbare literatuur over het onderwerp, een analyse van de ballistische data van het NICC, een media-analyse over drugsgerelateerde explosies en data van de vuurwapenmonitor (GVIM), analyse van relevante politionele data, en tot slot elf gesprekken met experts.

4.1. Omvang en aard van het drugsgeweld in België

Er zijn geen eenduidige cijfers beschikbaar over de omvang en aard van het drugsgeweld in België. Om de omvang en aard van het drugsgeweld in België in kaart te brengen werden verschillende databronnen zoals politiestatistieken, mediabronnen en expertinterviews samengebracht. Zodoende is een zo compleet mogelijk beeld van deze dynamieken geschetst.

Uit onze analyse blijkt dat vuurwapens en explosieven vaak binnen het Belgische drugsgeweld worden aangewend. Antwerpen en Brussel zijn dé hotspots van

drugsgelateerd vuurwapengeweld. Tussen 1 januari 2022 en 31 juni 2024 identificeerde de GVIM 67 drugsgelateerde vuurwapenincidenten, waarvan ongeveer 70% plaatsvond in Brussel of Antwerpen. Deze 67 schietpartijen leidden uiteindelijk tot 32 gewonden en 17 dodelijke slachtoffers. Hoewel mannen nog steeds de overgrote meerderheid van de daders (95%) en slachtoffers (85%) uitmaken, zijn vrouwen disproportioneel vaker slachtoffer van drugsgeweld dan mannen. De daders zijn vaak erg jong; de overgrote meerderheid van de schutters zijn jonge mannen onder de 35 jaar en in 5% van de gevallen betreft het minderjarigen.

Uit de analyse van de NICC-database blijkt dat de meerderheid van de vuurwapens in het drugsmilieu handvuurwapens zijn, die vaak zelfs van hoge kwaliteit zijn. Sinds 2022 is het merendeel van de onderzochte vuurwapens toch op een of andere manier aangepast, en wijken deze wapens dus af van hun originele staat. Ook lijken er meer automatische vuurwapens in omloop te zijn in het drugsmilieu dan in het gemiddelde criminele circuit.

Explosieven worden binnen het drugsmilieu veelvuldig aangewend voor aanslagen die tot doel hebben de rivalen te intimideren. Het zijn vooral woningen en handelspannen die het doelwit zijn van deze aanslagen. De stijging van het aantal aanslagen met explosieven is vooral merkbaar vanaf 2019. In 2019 en 2020 werden vooral handgranaten gebruikt; vanaf 2021 maken drugscriminelen met name gebruik van (zelfgemaakte) brandbommen en zwaar vuurwerk zoals de Cobra. Het voordeel van het gebruik van vuurwerk is dat het makkelijker verkrijgbaar is en dat de jongeren die vaak ingezet worden voor dergelijke klussen meestal al vertrouwd zijn met het gebruik van vuurwerk. Zeker wanneer verschillende Cobra's samengebonden worden kunnen deze aanzienlijke schade aanrichten.

Naast explosieven en vuurwapens worden binnen het drugsgeweld ook andere *modi operandi* ingezet. Messen worden regelmatig in beslag genomen bij drugsvangsten; lokale territoriumconflicten leiden geregeld tot steekpartijen. Daarnaast kent België ook al enkele gevallen van bijzonder zware geweldsincidenten zoals ontvoeringen en martelingen.

Brussel wordt met de meeste schietpartijen geconfronteerd, waarbij vooral personen het doelwit zijn van de schutters. Ook Antwerpen kent een aanzienlijk aantal schietpartijen, maar in tegenstelling tot Brussel zijn daar voornamelijk woningen en handelspannen het doelwit. Hoewel het gros van het drugsgeweld zich op dit moment lijkt af te spelen in Antwerpen en Brussel, en in mindere mate in Limburg, is het belangrijk ook oog te hebben voor een (mogelijke) geografische uitbreiding van het geweld naar andere regio's. Zo verklaren experts binnen de zones Sint-Niklaas en Luik dat zij zich voorbereiden op een uitbreiding of verplaatsing van het drugsgeweld naar hun regio, hoewel ze op dit moment nog niet te maken hebben met een explosie van drugsgelateerde geweldsincidenten.

4.2. Dynamieken die het drugsgeweld beïnvloeden

Er zijn verschillende elementen die de intensiteit en zichtbaarheid van het Belgische drugsgeweld beïnvloeden:

Ten eerste kent België een erg competitieve drugsmarkt. Een stijging van de vraag naar illegale middelen, vooral naar cannabis, cocaïne en MDMA, gaat gepaard met een opschaling van de hoeveelheden drugs die geproduceerd en geïmporteerd worden, en dus ook met een omzetstijging van de drugsmarkten. De grote winsten die de drugshandel genereert, trekken alsmaar meer nieuwe spelers aan die hun eigen aandeel van de markt willen veroveren. Meer spelers op de markt leidt daarenboven tot een stijging van de concurrentie.

Vanwege het inherent illegale karakter van de drugsmarkt kunnen drugscriminelen geen beroep doen op een regulerende en sanctionerende overheid. Daarom fungeert het plegen van geweld als intern reguleringsmechanisme. Op het niveau van de groothandel (in- en uitvoer, en productie) wordt geweld gebruikt als vergelding voor fout gelopen deals, of om de concurrentie te intimideren. Zo vinden in de provincie Antwerpen regelmatig aanslagen tegen woningen en handelszaken plaats die eigendom zijn van (familie van) rivaliserende drugscriminelen. Zowel vuurwapens als explosieven zijn hier veel voorkomende *modi operandi*. In Limburg wordt geweld vaak aangewend als vergelding van *rip deals*, waarbij een van de partijen zowel met het geld als met de drugs aan de haal gaat. In beide regio's wordt het grootste deel van het geweld toegeschreven aan de cocaïnehandel. Op het niveau van de consumentenmarkt (handel) mondt deze competitie alsmaar vaker uit in een ware territoriumstrijd tussen rivaliserende drugsbendes. Deze dynamiek is bijzonder zichtbaar in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, dat gekenmerkt wordt door een aanzienlijke consumentenmarkt. De verschillende drugsbendes die actief zijn in verschillende wijken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest laten het niet na gewelddadig op te treden en gebruiken vooral vuurwapens om op interpersoonlijk niveau rivaliserende bendeleden uit te schakelen. De meeste drugsgelateerde schietpartijen vinden plaats in Brussel. Het is dan ook niet verwonderlijk dat Brussel het hoogste aantal dodelijke slachtoffers en gewonden optekent wat betreft afrekeningen binnen het drugsmilieu.

Zowel door internationaal onderzoek als door de bevraagde experts wordt het merendeel van het Belgische drugsgeweld toegeschreven aan gebeurtenissen gelieerd aan de cocaïnehandel. Zowel de dominantie van kleine, flexibele criminele netwerken die in toenemende mate strijden om een deel van de lucratieve markt, als de lange productie- en distributieketen die meer kansen op conflicten met zich meebrengt, verhogen het risico op geweldsincidenten binnen de cocaïnemarkt.

Om deze geweldsdaaden uit te voeren wordt vaak beroep gedaan op actoren buiten de organisatie. Enerzijds worden (minderjarige) jongeren geronseld om "kleine" klusjes op te knappen tegen een (voor hen) hoge vergoeding. Ook personen in een precaire situatie, zoals bijvoorbeeld asielzoekers of inwoners van sociaal achtergestelde wijken, worden benaderd met de belofte van snel geld. Voor hen is het aannemen van

dergelijke klusjes soms de enige manier om in het eigen levensonderhoud en dat van hun familie te voorzien. Een aantal voorvallen suggereren dat een dergelijke toetreding tot het criminele milieu toch niet volledig vrijwillig gebeurt. Uittreden is al helemaal niet vanzelfsprekend. In sommige gevallen worden deze jongeren zelfs tegen hun wil gedwongen om (gewelds)feiten te plegen voor drugsorganisaties. Tegelijk is er sprake van een toenemende professionalisering van drugsgeweld: *'crime as a service'*. In het Belgische drugsgeweld wordt steeds vaker gebruikgemaakt van professionele geweldplegers. 'Professioneel' betekent echter niet dat het geweld ook doeltreffender is: de tendens van uitbesteding van geweld lijkt te leiden tot meer vergisaanslagen, omdat de huurlingen onvoldoende bekend zijn met het doelwit of de *modus operandi*; en jonge geweldplegers zijn vaak niet in staat om een vuurwapen op een correcte manier te hanteren.

Uit eerdere studies en uit dit onderzoek blijkt dat er een toenemende beschikbaarheid is van vuurwapens. Criminelen hebben handig gebruik gemaakt van gaten in de Europese wetgeving in het eerste decennium van 2000 waardoor omgebouwde alarmwapens en gereactiveerde wapens veelvuldig op de criminele vuurwapenmarkt worden aangeboden tegen een lage prijs. Dit leidde ertoe dat, waar vroeger nagenoeg uitsluitend hooggeplaatste criminelen uitgerust waren met een vuurwapen, nu ook low level en zelfs heel jonge criminelen toegang hebben tot vuurwapens.

Tot slot

De combinatie van hoge winsten, veel concurrentie, de inzet van jonge of professionele geweldplegers en de grote beschikbaarheid van (vuur)wapens heeft geleid tot een stijging van de intensiteit en frequentie van het drugsgeweld in België. Deze geweldsdaden blijven niet langer beperkt tot incidenten tussen drugscriminelen, maar hebben ook een grote impact op de samenleving en hebben zelfs tot verschillende (onschuldige) burgerslachtoffers geleid. Door de dynamieken binnen het drugsgeweld in België in kaart te brengen hoopt dit onderzoek bij te dragen aan de ontwikkeling van een onderbouwd drugsbeleid gericht op de preventie en de doelgerichte aanpak van drugsgerelateerd geweld, en de bescherming van de maatschappij.

Eindnoten

- 1 Expressen, Sänkt straff för skjutning i Umeå (13 mei 2024), <https://www.expressen.se/nyheter/mordforsok-i-umea-misstanks-ha-styrts-fran-spanien-dom-i-dag/>.
- 2 Il Messaggero, Roma. una camera della tortura per chi non pagava i debiti. Blitz carabinieri, 14 arresti per estorsione e droga (17 mei 2022), https://www.ilmessaggero.it/roma/news/camera_tortura_roma_droga_operazione_carabinieri-6695013.html.
- 3 La Provence, Marseille: un homme de 28 ans tué par balle à la Capelette (18 februari 2023).
- 4 De Standaard, Explosie bij sportclub in Mortsel: familie van voortvluchtige drugs crimineel geïdendeerd (1 augustus 2024), https://www.standaard.be/cnt/dmf20240801_g2239530, geconsulteerd op 12 augustus 2024.
- 5 VRT NWS, Drie aanslagen in één nacht in Antwerpen: 2 verdachten opgepakt in Nederland (16 april 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/04/16/aanslagen-met-explosieven-op-3-huizen-in-antwerpen-en-boom/>, geconsulteerd op 12 augustus 2024; Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024) https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 6 Het Laatste Nieuws, Verdachte opgepakt na schietpartij in Boom, slachtoffer is handlanger van drugsbaas Omar Govers (2 augustus 2024), <https://www.hln.be/antwerpen/verdachte-opgepakt-na-schietpartij-in-boom-slachtoffer-is-handlanger-van-drugsbaas-omar-govers-a74db10f/>, geconsulteerd op 12 augustus 2024.
- 7 Bruzz, Drugscommissaris Van Wymers: 'Duidelijke toename van geweld in Brussel' (19 maart 2024), <https://www.bruzz.be/actua/veiligheid/drugscommissaris-van-wymersch-duidelijke-toename-van-geweld-brussel-2024-03-19>, geconsulteerd op 5 september 2024.
- 8 De Morgen, Bart De Wever: "Drugsgeweld komt overgewaaid uit Nederland" (4 april 2018), <https://www.demorgen.be/nieuws/bart-de-wever-drugsgeweld-komt-overgewaaid-uit-nederland-ba287062/>, geconsulteerd op 5 september 2024.
- 9 De Schutter, A. & Duquet, N. (2024), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 10 Goldstein, P.J. (1985), The Drugs/Violence Nexus. A Tripartite Conceptual Framework, *Journal of Drug Issues*, 15, p. 493-506.
- 11 EUDA, EU Drug Market: Cannabis – In-Depth Analysis, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cannabis_en, geraadpleegd op 5 augustus 2024; EUDA, EU Drug Market: Cocaine, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine_en, geraadpleegd op 5 augustus 2024.
- 12 EMCDDA and Europol (2024), *EU Drug Markets Analysis 2024. Key Insights for Policy and Practice*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 13 EMCDDA and Europol (2024), *EU Drug Markets Analysis 2024. Key Insights for Policy and Practice*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 14 EUDA and Europol, EU Drug Market: Cannabis – Introduction, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cannabis/introduction_en, geconsulteerd op 22 augustus 2024; EMCDDA and Europol (2024), *EU Drug Markets Analysis 2024. Key Insights for Policy and Practice*, Luxembourg: Publications Office of the European Union; De Schutter, A., Duquet, N. (2023), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 15 EUDA and Europol, EU Drug Market: Cannabis – Introduction, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cannabis/introduction_en, geconsulteerd op 22 augustus 2024.
- 16 Gisele, L., Drieskens, S. (2019), *Gezondheidsenquête 2018: druggebruik*, Sciensano, https://www.sciensano.be/sites/default/files/id_rapport2_his2018_nl_v3.pdf, geconsulteerd op 8 augustus 2024; Gisele, L., Drieskens, S. (2019), *Enquête de santé 2018: Usage des drogues*, Sciensano, https://www.sciensano.be/sites/default/files/id_report_2018_fr_v3.pdf, geconsulteerd op 8 augustus 2024.
- 17 Breackman, E., Fiers, S. (2022), *Preventiebarometer: cannabis*, Sciensano, https://www.sciensano.be/sites/default/files/preventiebarometer_cannabis.pdf, geconsulteerd op 8 augustus 2024.
- 18 Gisele, L., Drieskens, S. (2019), *Gezondheidsenquête 2018: druggebruik*, Sciensano, https://www.sciensano.be/sites/default/files/id_rapport2_his2018_nl_v3.pdf, geconsulteerd op 8 augustus 2024.
- 19 EUDA and Europol, EU Drug Market: Cannabis – Criminal Networks, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cannabis/criminal-networks_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 20 EUDA, Cocaine Retail Markets. Multiple Indicators Suggest Continued Growth and Diversification, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine/retail-markets_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 21 Antoine, J., Balcaen, M., Degreef, M., Fernandez, K., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2024), *The Drugs Situation in Belgium 2022. Annual Report from the Belgian REITOX Network*, Brussels: Sciensano, 228p.
- 22 EUDA, Europe and the Global Cocaine Trade, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine/europe-and-global-cocaine-trade_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 23 EMCDDA and Europol. (2024), *EU Drug Markets Analysis 2024. Key Insights for Policy and Practice*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 24 De Schutter, A., Duquet, N. (2023), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*. Flemish Peace

- Institute en EMCDDA; EUDA, Europe and the Global Cocaine Trade, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine/europe-and-global-cocaine-trade_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 25 EUDA, EU Drug Market: Cocaine, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 26 EUDA, Cocaine: Increasingly Attractive for a Wider Range of Criminal Networks, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine/criminal-networks_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 27 De Schutter, A., Duquet, N. (2023), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA; EUDA, Cocaine: Increasingly Attractive for a Wider Range of Criminal Networks, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cocaine/criminal-networks_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 28 De Schutter, A., Duquet, N. (2023), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA; *EU Drug Markets Analysis 2024. Key Insights for Policy and Practice*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 29 *EU Drug Markets Analysis 2024. Key Insights for Policy and Practice*, Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- 30 Federale Politie, Criminaliteitsstatistieken, <https://www.politie.be/statistieken/nl/criminaliteitsstatistieken>, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 31 Het Laatste Nieuws, Als een geoliede machine. Rij wachtenden krijgt snel drugs op Brussels pleintje: "Weerspiegelen niet de realiteit" (5 augustus 2024), <https://www.hln.be/brussel/kijk-als-ee-geoliede-machine-rij-wachtenden-krijgt-snel-drugs-op-brussels-pleintje-weerspiegelen-niet-de-realiteit-a777273c/>, geconsulteerd op 2 september 2024.
- 32 Antoine, J., Balcaen, M., Degreef, M., Fernandez, K., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2024), *The Drugs Situation in Belgium 2022. Annual Report from the Belgian REITOX Network*, Brussels: Sciensano, 228p.
- 33 VRT NWS, Douane onderschepte dit jaar al 22 ton cocaïne in de Antwerpse haven, helpt minder dan vorig jaar (10 juli 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/07/10/helpt-minder-cocaine-in-beslag-genomen-dan-vorig-jaar-aantal-vas/#:~:text=In%20de%20eerste%206%20maanden%20van%202024%20kon%20de%20douane,stuk%20lager%20dan%20in%202023>, geconsulteerd op 16 oktober 2024.
- 34 Het Laatste Nieuws, En plots vindt politie minder coke in Antwerpse haven. Dit is hoe drugsmafia cocaïne zo goed als onzichtbaar maakt (10 oktober 2024), <https://www.hln.be/binnenland/en-plots-vindt-politie-minder-coke-in-antwerpse-haven-dit-is-hoe-drugsmafia-cocaine-zo-goed-als-onzichtbaar-maakt-acf2f46b/>, geconsulteerd op 16 oktober 2024.
- 35 *FOD Financiën*, Persberichten, https://financien.belgium.be/nl/douane_accijnzen/over-de-aada/persberichten, geraadpleegd op 30 juni 2024.
- 36 Antoine, J., Balcaen, M., Degreef, M., Fernandez, K., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2024), *The Drugs Situation in Belgium 2022. Annual Report from the Belgian REITOX Network*, Brussels: Sciensano, 228p.
- 37 Noack, J., Nelen, H. (2023), 'Drug-Related Organized Crime in the Meuse Rhine Euroregion and the Role of National Borders', Nelen, N., Siegel, D. (Red.) *Organized Crime in the 21st Century*, Springer; interview 5; interview 6
- 38 Antoine, J., Balcaen, M., Degreef, M., Fernandez, K., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2024), *The Drugs Situation in Belgium 2022. Annual Report from the Belgian REITOX Network*, Brussels: Sciensano, 228p.
- 39 Interview 2.
- 40 Antoine, J., Balcaen, M., Degreef, M., Fernandez, K., Gremeaux, L., Plettinckx, E., Van Baelen, L. (2024), *The Drugs Situation in Belgium 2022. Annual Report from the Belgian REITOX Network*, Brussels: Sciensano, 228p.
- 41 *European Union Drugs Agency*, European Drug Report 2024: Trends and Developments, https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2024_en, geraadpleegd op 5 augustus 2024.
- 42 Vanden Auweele, D., de Labbey, Q., Duquet, N. (2022), *Vuurwapengeweld in België. Op zoek naar een completer beeld*. Vlaams Vredesinstituut: Brussel; De Schutter, A., Duquet, N. (2023), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 43 Bruzz, 46 schietpartijen in Brussels gewest in 2022: een record (26 juni 2023), <https://www.bruzz.be/veiligheid/46-schietpartijen-brussels-gewest-2022-ee-record-2023-06-26#:~:text=In%202022%20vonden%20er%2046,schietincidenten%20in%20de%20hoofdstad%20geweest.&text=Van%20de%2046%20schietincidenten%20in,gevolgen%20en%2019%20met%20gewonden>, geconsulteerd op 29 augustus 2024.
- 44 VRT NWS, Na zoveelste schietpartij in Brussel: "We liggen dag en nacht wakker van vrees voor burgerslachtoffers (8 december 2023), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/12/08/schietpartij-elsene-brussel-drugsmilieu-burgerslachtoffers/>, geconsulteerd op 29 augustus 2024.
- 45 Bruzz, Jongeman zwaargewond na 35ste schietpartij in Brussel (5 augustus 2024), <https://www.bruzz.be/actua/samenleving/jongeman-levensgevaar-na-schietpartij-anderlecht-2024-08-05>, geconsulteerd op 29 augustus 2024.
- 46 Interview 9.
- 47 Interview 9.
- 48 Het Nieuwsblad, Brusselse politie vindt 7,6 kilo hasj bij huiszoeking (30 maart 2020), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20220330_93841461.
- 49 Le Soir, Bruxelles: trois personnes arrêtées dans le cadre d'une opération antidrogue (6 juni 2024), <https://www.lesoir.be/593239/article/2024-06-06/bruxelles-trois-personnes-arretees-dans-le-cadre-dune-operation-antidrogue>.

- 50 Vanden Auweele, D., Duquet, N. (2021), *Targeting Gun Violence and Trafficking in Europe*, Flemish Peace Institute: Brussel; Adjimbaks, S. D., Roks, R., Boerman, F., Stoffer, E. (2024), Liquidaties in Nederland. Ontwikkelingen en achtergronden van schutters en andere betrokkenen, *Politie en Wetenschap*, 130, [Liquidaties in Nederland | Politie en Wetenschap](#).
- 51 Sturup, J., Gerell, M., Rostami, A. (2019), Explosive Violence: A Near-Repeat Study of Hand Grenade Detonations and Shootings in Urban Sweden, *European Journal of Criminology*, p. 1-17; Liem, M., Krüsselmann, K. (2019), Explosief geweld, *Tijdschrift voor de Politie*, <https://www.websitevoordepolitie.nl/explosief-geweld/>, geconsulteerd op 18 augustus 2024.
- 52 Werkbezoek Zweedse politie.
- 53 Sturup, J., Gerell, M., Rostami, A. (2019), Explosive Violence. A Near-Repeat Study of Hand Grenade Detonations and Shootings in Urban Sweden, *European Journal of Criminology*, p. 1-17.
- 54 Podcast De Academie, SPECIAL: De explosieve gevolgen van criminele conflicten (5 augustus 2024), <https://open.spotify.com/de/56USWbOJ8mOZbs3qfCNY5Q?si=02cbc71cd2f14a72&nd=1&dlsi=48bd0b40cc124ea0>, geconsulteerd op 13 augustus 2024.
- 55 Liem, M., Krüsselmann, K. (2019) Explosief geweld, *Tijdschrift voor de Politie*, <https://www.websitevoordepolitie.nl/explosief-geweld/>, geconsulteerd op 18 augustus 2024.
- 56 Sturup, J., Gerell, M., Rostami, A. (2019), Explosive Violence. A Near-Repeat Study of Hand Grenade Detonations and Shootings in Urban Sweden, *European Journal of Criminology*, p. 1-17.
- 57 Liem, M., Krüsselmann, K. (2019), Explosief geweld, *Tijdschrift voor de Politie*, <https://www.websitevoordepolitie.nl/explosief-geweld/>, geconsulteerd op 18 augustus 2024.
- 58 Een Vandaag, Aantal aanslagen met explosieven verdubbeld. Politie en OM willen Europees verbod op productie zwaar vuurwerk (24 oktober 2023), <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/aantal-aanslagen-met-explosieven-verdubbeld-politie-en-om-willen-europees-verbod-op-productie-zwaar-vuurwerk/>, geconsulteerd op 13 augustus 2024.
- 59 Interview 1; interview 3, interview 4; interview 5; interview 6; interview 7.
- 60 Federale politie, Criminaliteitsstatistieken, <https://www.politie.be/statistieken/nl/criminaliteitsstatistieken>, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 61 Interview 3; interview 4.
- 62 Gazet van Antwerpen, Onontplofte vuurwerkbom gevonden aan voormalig pannenkoekenhuisje op het Zuid, ook bom ontploft in Merksemse voortuin (15 september 2022), https://www.gva.be/cnt/dmf20220915_92733709.
- 63 RTV, Aanslag met brandbom in Bethaniënstraat in Mechelen (16 februari 2023), <https://www.rtv.be/aanslag-met-brandbom-bethanienstraat-mechelen>.
- 64 VRT NWS, Schoonheidssalon in Wilrijk moet 3 maanden dicht na aanslag met brandbom: "Gevaar voor de buurt" (15 maart 2023), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/03/15/antwerps-burgemeester-de-wever-n-va-legt-schoonheidssalon-in-w/>.
- 65 Interview 3; Interview 4.
- 66 Interview 4.
- 67 Interview 4.
- 68 Interview 10 – eigen vertaling.
- 69 Sudinfo, Un jeune homme en séjour illégal arrêté dans la gare des Guillemins avec de la drogue et un couteau (4 juli 2024), <https://www.sudinfo.be/id683806/article/2023-07-04/un-jeune-homme-en-sejour-illegal-arrete-dans-la-gare-des-guillemins-avec-de-la>, geconsulteerd op 5 september 2024.
- 70 Interview 5.
- 71 Het Laatste Nieuws, Politie Brussel Zuid vindt meer dan 140 kilogram drugs bij huiszoekingen (5 juli 2023), <https://www.hln.be/brussel/politie-brussel-zuid-vindt-meer-dan-140-kilogram-drugs-bij-huiszoekingen-br-a231b943e/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>, geconsulteerd op 16 oktober 2024.
- 72 Gazet van Antwerpen, Gekidnapte Mohamed Azzaoui (49) na maand gevangenschap vrijgelaten: "Zolang zijn bewakers bivakmuts droegen, wist Mo dat ze hem niet zouden vermoorden" (28 maart 2023), https://www.gva.be/cnt/dmf20230328_95685764.
- 73 VRT NWS, Tot 17 jaar cel voor foltering drugsdief: "Ze sneden zijn vinger af en kerfden 'dief' in zijn voorhoofd" (12 juni 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/12/13-bendeleden-veroordeeld-tot-cellen-tot-voor-ontvoering-folter/>, geconsulteerd op 8 augustus 2024.
- 74 Het Laatste Nieuws, "Hier kan je een tv-serie over maken". Hoe diefstal van 1.400 kilo coke door nepagenten in Antwerpen leidt tot golf van geweld (15 oktober 2024), ["Hier kan je een tv-serie over maken": hoe diefstal van 1.400 kilo coke door nepagenten in Antwerpen leidt tot golf van geweld | Binnenland | hln.be](https://www.hln.be/hier-kan-je-een-tv-serie-over-maken-hoe-diefstal-van-1400-kilo-coke-door-nepagenten-in-antwerpen-leidt-tot-golf-van-geweld), geconsulteerd op 15 oktober 2024.
- 75 Interview 4.
- 76 Interview 4.
- 77 Interview 10; interview 11.
- 78 Interview 10 – eigen vertaling.

- 79 Interview 10.
- 80 Interview 10.
- 81 Het Laatste Nieuws, Vermiste man (25) uit Luik mogelijk slachtoffer van ontvoering in drugsmilieu (13 februari 2024), [Vermiste man \(25\) uit Luik mogelijk slachtoffer van ontvoering in drugsmilieu | Binnenland | hln.be](#), geconsulteerd op 22 juli 2024.
- 82 Het Laatste Nieuws, Lichaam van Luikse twintiger na bijna zes maanden gevonden, twee verdachten gearresteerd. "Link met drugshandel" (12 juli 2024), [Lichaam Luikse twintiger na bijna zes maanden gevonden, twee verdachten gearresteerd: "Link met drugshandel" | Binnenland | hln.be](#), geconsulteerd op 22 juli 2024; L'avenir, Orlan Mélon aurait été tué par arme à feu dès le jour de son rapt, le 24 janvier dernier (19 juli 2024), [Orlan Mélon aurait été tué par arme à feu dès le jour de son rapt, le 24 janvier dernier - L'Avenir \(lavenir.net\)](#), geconsulteerd op 22 juli 2024.
- 83 La Libre, Un jeune homme décède après avoir été victime de plusieurs coups de feu à Sclessin (2 september 2024), [Un jeune homme décède après avoir été victime de plusieurs coups de feu à Sclessin - La Libre](#), geconsulteerd op 18 september 2024 ; informatie respondent, interview 10.
- 84 Interview 10 – eigen vertaling.
- 85 Parket Luik, Communiqué de presse – Parquet de Liège – Association de malfaiteurs dans le cadre d'un trafic international de drogues et d'un trafic d'armes (11 oktober 2024), [Communiqué de presse - Parquet de Liège – Association de malfaiteurs dans le cadre d'un trafic international de drogues et d'un trafic d'armes | Ministère public \(om-mp.be\)](#), geconsulteerd op 16 oktober 2024.
- 86 Interview 1, interview 3; interview 4; interview 5; interview 6; interview 9; Bruzz, Drugscommissaris Van Wymers: 'Duidelijke toename van geweld in Brussel' (19 maart 2024), <https://www.bruzz.be/actua/veiligheid/drugscommissaris-van-wymersch-duidelijke-toename-van-geweld-brussel-2024-03-19>, geconsulteerd op 5 september 2024; De Morgen, Bart De Wever: "Drugsgeweld komt overgewaaid uit Nederland" (4 april 2018), <https://www.demorgen.be/nieuws/bart-de-wever-drugsgeweld-komt-overgewaaid-uit-nederland-ba287062/>, geconsulteerd op 5 september 2024.
- 87 Durán-Martínez, A. (2018), *The Politics of Drug Violence. Criminals, Cops, and Politicians in Colombia and Mexico*, New York: Oxford University Press.
- 88 Bouchard, M., Soudjin, M. & Reuter, P. (2021), 'Conflict Management in High-Stakes Illegal Drug Transactions', *British Journal of Criminology*, 61, p. 167-186.
- 89 Bouchard, M., Soudjin, M. & Reuter, P. (2021), 'Conflict Management in High-Stakes illegal Drug Transactions', *British Journal of Criminology*, 61, p. 167-168.
- 90 Durán-Martínez, A. (2018), *The Politics of Drug Violence. Criminals, Cops, and Politicians in Colombia and Mexico*, New York: Oxford University Press.
- 91 Noack, J., Nelen, H. (2023), 'Drug-Related Organized Crime in the Meuse Rhine Euroregion and the Role of National Borders', Nelen, N., Siegel, D. (Red.) *Organized Crime in the 21st Century*, Springer.
- 92 Friman, H.R. (2009), Drug Markets and the Selective Use of Violence. *Crime Law, and Social Change*, 52, p. 285-295; Durán-Martínez, A. (2018), *The Politics of Drug Violence. Criminals, Cops, and Politicians in Colombia and Mexico*, New York: Oxford University Press.
- 93 Bouchard, M., Soudjin, M & Reuter, P. (2021), 'Conflict Management in High-Stakes Illegal Drug Transactions', *British Journal of Criminology*, 61, p. 167-186.
- 94 Het Laatste Nieuws, Havenarbeider die eerder werd ontvoerd, is nu doelwit van aanslag: "Hij nam 30.000 euro aan voor uithaling maar kwam afspraken niet na" (16 juli 2024), <https://www.hln.be/antwerpen/havenarbeider-die-eerder-werd-ontvoerd-is-nu-doelwit-van-aanslag-hij-nam-30-000-euro-aan-voor-uithaling-maar-kwam-afspraken-niet-na-a404a918/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>.
- 95 Het Nieuwsblad, Woning in Borgerhout beschoten, vijf inslagen in gevel (30 juni 2022), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20220630_93622371; Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320.
- 96 Het Nieuwsblad, Nieuw schietincident aan woning in Merksem die eerder al beschoten werd (21 augustus 2022), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20220821_95458341.
- 97 Het Nieuwsblad, Onbekenden vuren op woning in Borgerhout. Politie onderzoekt mogelijke link met drugsmilieu (5 september 2023), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20230905_91783409.
- 98 Het Laatste Nieuws, "Sidou Dief". Daders laten boodschap achter na autobrand op het Kiel (10 augustus 2023), <https://www.hln.be/antwerpen/sidou-dief-daders-laten-boodschap-achter-na-autobrand-op-het-kiel-a9945591/>.
- 99 Het Nieuwsblad, Nieuwe sportclub van kickbokser Jamal Ben Saddik geviseerd met zwaar vuurwerk, daders laten duidelijke boodschap achter (13 december 2022), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20221213_95553827.
- 100 Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 101 Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 102 Reuter, P. (2014), 'Drug Markets and Organized Crime', Paoli, L. (Red.), *The Oxford Handbook on Organized Crime*, Oxford: Oxford University Press.

- 103 Interview 9.
- 104 Interne cijfers DJSOC Drugs.
- 105 De Schutter, A. & Duquet, N. (2024), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 106 Het Laatste Nieuws, Drugs in de Matongéwijk is niet nieuw, maar waarom ontploft het kruitvat nu? "Er is een 'nieuwe speler' op de markt" (9 December 2023), <https://www.hln.be/brussel/drugs-in-de-matongewijk-is-niet-nieuw-maar-waarom-ontploft-het-kruitvat-nu-er-is-eeen-nieuwe-speler-op-de-markt-a20da665/>, geconsulteerd op 29 augustus 2024.
- 107 Het Laatste Nieuws, Drugs in de Matongéwijk is niet nieuw, maar waarom ontploft het kruitvat nu? "Er is een 'nieuwe speler' op de markt" (9 december 2023), <https://www.hln.be/brussel/drugs-in-de-matongewijk-is-niet-nieuw-maar-waarom-ontploft-het-kruitvat-nu-er-is-eeen-nieuwe-speler-op-de-markt-a20da665/>, geconsulteerd op 29 augustus 2024.
- 108 Interview 9 – eigen vertaling.
- 109 Interview 8.
- 110 Interview 8; interview 9.
- 111 Interview 7.
- 112 Het Belang van Limburg, Dader van dodelijke steekpartij in Matongé-wijk opgepakt (23 juni 2022), https://www.hbvl.be/cnt/dmf20220623_94497379.
- 113 Het Laatste Nieuws, "De voetpaden liggen bezaaid met crackpijpen en naalden": onze reporter trok door Brusselse woonwijken waar drugsoorlog stilaan escaleert (15 februari 2024), <https://www.hln.be/brussel/de-voetpaden-liggen-bezaaid-met-crackpijpen-en-naalden-onze-reporter-trok-door-brusselse-woonwijken-waar-drugsoorlog-stilaan-escaleert-a77781fa/>.
- 114 De Standaard, Verdachte opgepakt voor dodelijke schietpartij in Anderlecht: slachtoffer werd doorzeefd met kogels uit oorlogswapen (14 mei 2024), https://www.standaard.be/cnt/dmf20240514_93951782.
- 115 Het Laatste Nieuws, Drugsmaffia Marseille zit in Brussel: wie zijn 'Le Chat' en 'Tic', de bloedigste maffiosi in de Franse havenstad? (16 februari 2024), <https://www.hln.be/buitenland/drugsmaffia-marseille-zit-in-brussel-wie-zijn-le-chat-ent-tic-de-bloedigste-maffiosi-in-de-franse-havenstad-ae898140/>, geconsulteerd op 29 augustus 2024; VRT NWS, Minister van Justitie Paul Van Tigchelt na drugsgeweld in Brussel: "Politie is te veel belast met andere problemen" (14 februari 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/02/14/minister-van-justitie-paul-van-tigchelt-over-schietpartijen-in-b/>, geconsulteerd op 29 augustus 2024; De Standaard, Drugsoorlog in Brussel waaide over vanuit Marseille: "We beseffen niet genoeg wat er op ons afkomt" (16 februari 2024), https://www.standaard.be/cnt/dmf20240215_96775968, geconsulteerd op 29 augustus 2024.
- 116 Interview 7; interview 9.
- 117 Interview 9 – eigen vertaling.
- 118 De Schutter, A. & Duquet, N. (2024), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 119 Interview 5; Interview 6.
- 120 VRT NWS, De drugskrimineel die uiteindelijk zelf vermoord werd. Wat je moet weten over het proces-Aquino (6 mei 2022), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/05/02/moord-op-silvio-aquino/>; De Morgen, Alle beschuldigen in Aquino-rechtszaak schuldig bevonden (2 juni 2022), <https://www.demorgen.be/nieuws/alle-beschuldigen-in-aquino-rechtszaak-schuldig-bevonden-b881d246/>.
- 121 Interview 5.
- 122 Interview 8; De Schutter, A. & Duquet, N. (2024), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 123 VRT NWS, Negen extra verdachten opgepakt voor vrijdelde overval op Antwerpse douaneloods met cocaïne (6 februari 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/02/06/negen-extra-verdachten-opgepakt-voor-verijdelde-overval-op-loods/#:~:text=De%20politie%20heeft%20negen%20nieuwe.beslag%20genomen%20coca%C3%AFne%20te%20recupereren>.
- 124 De Schutter, A. & Duquet, N. (2024), *The Nexus between Drug Markets and Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute en EMCDDA.
- 125 VRT NWS, Groot drugsfabriek ontdekt in ondergrondse mergelgroeve in Riemst. "Impact op milieu wordt nog onderzocht" (20 juni 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/20/drugsfabriek-riemst/#:~:text=Speurders%20van%20de%20Federale%20Gerechtelijke,%20meter%20naar%20beneden%20klimmen>.
- 126 Interview 5; Interview 6.
- 127 Interview 5.
- 128 Noack, J., Nelen, H. (2023), 'Drug-Related Organized Crime in the Meuse Rhine Euroregion and the Role of National Borders', Nelen, N., Siegel, D. (Red.) *Organized Crime in the 21st Century*, Springer.
- 129 Het Nieuwsblad, Twee jongemannen veroordeeld tot 18 en 24 maanden cel voor ripdeal in Halen (5 september 2023), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20230905_95948926, geconsulteerd op 1 augustus 2024.
- 130 Noack, J., Nelen, H. (2023), 'Drug-Related Organized Crime in the Meuse Rhine Euroregion and the Role of National Borders',

- Nelen, N., Siegel, D. (Red.) *Organized Crime in the 21st Century*, Springer; interview 2.
- 131 EUDA and Europol, EU Drug Market: Cannabis – Criminal Networks, https://www.euda.europa.eu/publications/eu-drug-markets/cannabis/criminal-networks_en, geconsulteerd op 26 augustus 2024.
- 132 Interview 1.
- 133 De Middeleer, F., De Ruyver, B. (2017), De verschuiving van illegale drugsmarkten van Nederland naar België, *Justitiële verkenningen*, 43:2, p. 103-123.
- 134 Interview 1.
- 135 Noack, J., Nelen, H. (2023), 'Drug-Related Organized Crime in the Meuse Rhine Euroregion and the Role of National Borders', Nelen, N., Siegel, D. (Red.) *Organized Crime in the 21st Century*, Springer; interview 1.
- 136 Interview 1.
- 137 Laumans, W., Schrijver, M. (2014), *Mocro Maffia. Geld, ambitie, hoogmoed en verraad in de onderwereld*, Amsterdam: Lebowski publishers.
- 138 Laumans, W., Schrijver, M. (2014), *Mocro Maffia. Geld, ambitie, hoogmoed en verraad in de onderwereld*, Amsterdam: Lebowski publishers.
- 139 VRT NWS, Tot 28 jaar cel voor moordenaars van misdadajournalist Peter R. de Vries, familie is "beduusd van deze dag" (12 juni 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/12/uitspraak-moord-peter-r-de-vries-nederland-proces/>; VRT NWS, Drugsbaron Ridouan Taghi veroordeeld tot levenslang in Marengo-proces in Nederland (27 februari 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/02/27/uitspraak-marengo-proces-in-nederland/>.
- 140 Interview 4.
- 141 Interview 4.
- 142 VRT NWS, Zware ontploffing in Antwerpen veroorzaakt schade aan verschillende huizen (15 september 2023), [https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/09/15/ontploffing/#:~:text=Regio%20Antwerpen%20\(Stad\)-,Zware%20ontploffing%20in%20Antwerpen%20veroorzaakt%20schade%20aan%20verschillende%20huizen,Dat%20bevestigt%20de%20lokale%20politie](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/09/15/ontploffing/#:~:text=Regio%20Antwerpen%20(Stad)-,Zware%20ontploffing%20in%20Antwerpen%20veroorzaakt%20schade%20aan%20verschillende%20huizen,Dat%20bevestigt%20de%20lokale%20politie), geconsulteerd op 29 augustus 2024; Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024) https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 143 VRT NWS, Explosief naar appartement in Kalmthout gegooid: twee Nederlanders opgepakt in Turnhout (24 januari 2024), <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/01/24/explosief-naar-appartement-in-kalmthout-gegooid/#:~:text=Vannacht%20rond%201%20uur%20is,Aerts%20van%20het%20Antwerpse%20parket>, geconsulteerd op 5 september 2024.
- 144 Interview 3; interview 4
- 145 Openbaar Ministerie, Persbericht – Antwerpen – Drie jaar Sky ECC (9 maart 2024), <https://www.om-mp.be/nl/artikel/persbericht-antwerpen-drie-jaar-sky-ecc>.
- 146 Het Laatste Nieuws, Antwerpse politiebaas over drugsoorlog: "Drugsmaffia komt zelfs tot in slaapkamer van havenarbeiders" (22 augustus 2022), <https://www.hln.be/binnenland/antwerpse-politiebaas-over-drugsoorlog-drugsmaffia-komt-zelfs-tot-in-slaapkamer-van-havenarbeiders-a14b7c9d/>, geconsulteerd op 1 augustus 2024; De Standaard, Baas Antwerpse speurders: 'De cocaïne zal blijven komen' (22 augustus 2022), https://www.standaard.be/cnt/dmf20220822_95821429, geconsulteerd op 1 augustus 2024.
- 147 Osorio, J. (2015), The Contagion of Drug Violence, *Journal for Conflict Resolution*, 59, p. 1403-1432.
- 148 Interview 6.
- 149 Interview 6.
- 150 Interview 2.
- 151 Interview 6.
- 152 Interview 5.
- 153 Interview 6.
- 154 Interview 3; interview 4.
- 155 Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024) https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 156 De Standaard, Drugsbaronnen zette minderjarige Nederlander in bij Antwerps drugsgeweld, 2 augustus 2024, https://www.standaard.be/cnt/dmf20230802_95859560, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 157 VRT NWS, Vijf jonge drugsuithalers uit Nederland opgepakt in Antwerpse haven, 11 maart 2024, <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/03/11/vijf-verdachte-nederlandse-tieners-opgepakt-in-antwerpse-haven/>, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 158 Het Nieuwsblad, Drie Nederlanders opgepakt na aanslag tegen restaurant op Turnhoutsebaan in Borgerhout (3 juli 2023), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20230703_91261238, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 159 Interview 8; interview 9.
- 160 Interview 9 – eigen vertaling.

- 161 The Guardian, Beaten and Tortured. The North African Children Paying a Bloody Price for Europe's Insatiable Appetite for Cocaine (11 juni 2024), <https://www.theguardian.com/global-development/ng-interactive/2024/jun/11/north-african-children-beaten-tortured-europe-cocaine-gangs>, geconsulteerd op 6 augustus 2024; Het Laatste Nieuws, "Geslagen, gemarteld en verkracht": drugsmafia verplicht Brusselse straatkinderen cocaine te verkopen (12 juni 2024), <https://www.hln.be/binnenland/geslagen-gemarteld-en-verkracht-drugsmafia-verplicht-brusselse-sstraatkinderen-cocaine-te-verkopen-aa8827d5c/>, geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 162 Interview 2; interview 3; interview 4; interview 5; interview 6; interview 8; interview 9.
- 163 Interview 4.
- 164 Durán-Martínez, A. (2018), *The Politics of Drug Violence. Criminals, Cops, and Politicians in Colombia and Mexico*, New York: Oxford University Press.
- 165 Interview 3, interview 4; interview; interview 5; interview 6.
- 166 Interview 3.
- 167 Interview 6.
- 168 van Deuren, S., Kleemans, E., Blokland, A. (2020), Outlaw Motorcycle Gangs and their Members' Crime. Examining the Social Organization of Crime and its Relationship to Formal Club Hierarchy, *European Journal of Criminology*, 19:6, p. 1461-1482; Lauchs, M., Bain, A., Bell, P. (2015), *Outlaw Motorcycle Gangs*, New York: Palgrave Macmillan; De Schutter, A. (2023), *Criminal Gun Violence in the European Union*, Flemish Peace Institute and Small Arms Survey, https://gunviolence.eu/wp-content/uploads/2023/12/Project_INSIGHT_Criminal_Gun_Violence_DEF-REV.pdf.
- 169 Interview 5.
- 170 Het Belang van Limburg, Nieuwe motorclub Kanun duikt op: hoeveel illegale motorclubs zijn er in Limburg? En welke soort misdrijven plegen ze? (17 juli 2023), https://www.hbvl.be/cnt/dmf20230717_94780217.
- 171 Interview 5.
- 172 Het Nieuwsblad, Daders van schietpartij in Deurne viseerden wellicht (opnieuw) verkeerde huis (25 november 2022), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20221125_92751683.
- 173 Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320.
- 174 VRT NWS, Drugsmafia ontvoert onschuldige man in Antwerpen: "Per vergissing buurman meegenomen in plaats van echte doelwit" (3 februari 2023), <https://www.vrt.be/vrtnews/nl/2023/02/03/drugsmafia-ontvoert-per-ongeluk-verkeerde-persoon/>.
- 175 Staring, R., Bisschop, L., Roks, R., Brein, E., van de Bunt, H. (2023), 'Drug Crime and the Port of Rotterdam: About the Phenomenon and Its Approach', Nelen, N., Siegel, D. (Red.) *Organized Crime in the 21st Century*, Springer.
- 176 Het Laatste Nieuws, Beschoten dokwerker: "Verdacht? Ik ben slachtoffer!" (23 mei 2017), <https://www.hln.be/antwerpen/beschoten-dokwerker-verdacht-ik-ben-slachtoffer-a431de10/> geraadpleegd op 16 november 2022.
- 177 Gazet van Antwerpen, Ekeren: Drugsmafia beschiet alweer foute woning (15 juli 2022), <https://web.belga.press/explore/kiosk/s/277687/4?date=1657843200000&edition=Kempens&mediumType=NEWSPAPER&page=6&subId=4>, geraadpleegd op 16 november 2022.
- 178 Durán-Martínez, A. (2018), *The Politics of Drug Violence. Criminals, Cops, and Politicians in Colombia and Mexico*, New York: Oxford University Press.
- 179 Het Laatste Nieuws, Wagen met kalasjnikov gevonden aan woning van justitieminister Van Quickenborne: drie Nederlanders opgepakt (25 september 2022), <https://www.hln.be/kortrijk/wagen-met-kalasjnikov-gevonden-aan-woning-van-justitieminister-van-quickenborne-drie-nederlanders-opgepakt-ae17058c/>, geconsulteerd op 8 december 2022; De Standaard, Groen licht voor overlevering verdachten ontvoering Vincent Van Quickenborne (26 oktober 2022) https://www.standaard.be/cnt/dmf20221026_95126047, geconsulteerd op 8 december 2022; De Standaard, Opdracht ontvoering Van Quickenborne komt van drugsmafia (26 september 2022), https://www.standaard.be/cnt/dmf20220925_97914502, geconsulteerd op 8 december 2022; De Morgen, Minister Van Quickenborne en gezin opnieuw in safehouse na nieuwe dreiging (8 december 2022), <https://www.demorgen.be/snelnieuws/minister-van-quickenborne-en-gezin-opnieuw-in-safehouse-na-nieuwe-dreiging-bf7bbgd0/>, geconsulteerd op 8 december 2022.
- 180 Het Laatste Nieuws, Drugsgeweld ook in Zoersel en Mortsel, mogelijk was één aanslag een vergissing (1 februari 2024), <https://www.hln.be/antwerpen/drugsgeweld-ook-in-zoersel-en-mortsel-mogelijk-was-eeen-aanslag-eeen-vergissing-ad61b015/>, geconsulteerd op 5 september 2024; Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320.
- 181 Het Nieuwsblad, Dit is de ellenlange lijst van drugsgerelateerde incidenten in en rond Antwerpen (15 juli 2024), https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181217_04041320.
- 182 Gazet van Antwerpen, Daders schietpartij in Deurne viseerden wellicht (opnieuw) verkeerde huis (25 november 2022), [Daders schietpartij in Deurne viseerden wellicht \(opnieuw\) verkeerde huis \(Deurne\) | Gazet van Antwerpen \(gva.be\)](https://www.gva.be/nieuws/daders-schietpartij-in-deurne-viseerden-wellicht-opnieuw-verkeerde-huis-deurne), geconsulteerd op 6 augustus 2024.
- 183 Gazet van Antwerpen, Drugscriminelen blunderen weer en beschieten vroeger huis van havenarbeider, eigenaars geschokt: "Hopelijk komen ze niet nog eens" (14 juli 2022), [Drugscriminelen blunderen weer en beschieten vroeger huis van havenarbeider, eigenaars geschokt: "Hopelijk komen ze niet nog eens" \(Ekeren\) | Gazet van Antwerpen \(gva.be\)](https://www.gva.be/nieuws/drugscriminelen-blunderen-weer-en-beschieten-vroeger-huis-van-havenarbeider-eigenaars-geschokt), geconsulteerd op 6 augustus 2024.

184 Bruzz, Duo neemt café aan Zuidstation onder vuur. Twee doden en twee mannen in levensgevaar (27 juni 2024), <https://www.bruzz.be/actua/veiligheid/twee-doden-en-drie-gewonden-bij-schietpartij-sint-gillis-2024-06-27-0>.

**vlaams
vredesinstituut**

www.vlaamsvredesinstituut.eu

Het Vlaams Vredesinstituut is een onafhankelijk instituut
voor vredesonderzoek bij het Vlaams Parlement